

עומק הדף

דף בד

תוכן

- א. במי נאמר 'כל ישראל בחזקת כשרות'
- ב. אם עדותם של עדי השטר נחשבת עדות גמורה
- ג. אם זר העולה לדוכן עובר באיסור עשה
- ד. בגדר 'גדולה חזקה' במי שנהג עצמו ככהן

א) במי נאמר 'כל ישראל בחזקת כשרות'

- א. הגמ' מביאה מברייתא, שמי שאמר 'אני כהן וחברי כהן', הרי הוא נאמן להאכיל חבירו תרומה, אבל אינו נאמן להשיאו אשה, משום דלגבי יוחסין בעינן ב' עדים.
- ב. ברש"י (ד"ה נאמן) פירש, דהיינו להשיאו לאשה מיוחסת, וביאר הטעם, משום מעלה עשו ביוחסין. אך התוס' (ד"ה אבל) הביאו בשם רש"י [והב"ח ציין שהוא מדברי רש"י לעיל (כה:)], דצריך ב' עדים משום חשש ממזרות. [ועי' בחזו"א (אהע"ז סי' נט אות כ) שביאר למה בעי' ב' עדים ולא די בע"א, והביא בשם רעק"א (שו"ת מהדו"ק סי' קכד) דחשש ממזר נחשב דבר שבערוה וע"א אינו נאמן].
- ג. בהפלאה כתב, דאין סתירה ברש"י, אלא הכוונה, שמי שנושא אשה סתם אין לחוש לממזרות, אבל באשה מיוחסת, דהיינו שידוע עליה בברירות שהיא כשרה, תקנו לחוש לממזרות. וביאר החילוק, שבאשה שאינה מיוחסת, א"צ לחוש לממזרות, משום שאפשר שגם היא ממזרת. [אין הכוונה שבכה"ג יש ס"ס להתירה, ספק שמא הוא כשר, ואת"ל הוא ממזר, שמא גם היא ממזרת, דהא כתבו האחרונים דב' ספיקות בב' גופים נפרדים לא מיקרי ס"ס, עי' בזה בשעה"מ (איסור"ב פי"ט הכ"ג). אלא הכוונה דבכה"ג לא תקנו].
- ד. בתוס' (שם) האריך להשיג על רש"י, והביא ראיות דלא חיישינן לממזרות. והרמב"ן הוסיף, דמעשים בכל יום דמשיאין אשה עפ"י עצמה, דכיון דבא בחזקת ישראל מחזקי' לה כישראל כשרה, דקיי"ל כל ישראל בחזקת כשרות עד שיוודע שזה פסול. [ולכך פירשו, דלא חיישי' שהוא ממזר, אלא שהוא חלל].
- ה. הטור (אהע"ז סי' ב) הביא בשם הרמ"ה ליישב שיטת רש"י, דהא דכל ישראל בחזקת כשרות, היינו דוקא באיש שהוא עומד בחזקת כשרות, ואין הכי נמי, איש כזה אינו צריך עדות, אבל מי שבא לפנינו ממשפחה שאינה ידועה, צריך עדות על ייחוסו. [וכ"כ הבית שמואל (סי' ב ס"ק ה) לדינא, דאם אין משפחתו ידוע חוששים שהוא ממזר, אך בפ"ת (סי' ג ס"ק ו) הביא, דהשעה"מ (איסור"ב פ"כ ה"ה) פסק לדינא שא"צ לחוש לכך].

ב) אם עדותם של עדי השטר נחשבת עדות גמורה

- א. הגמ' דנה, 'מהו להעלות משטרות ליוחסין', ומבארת הגמ' את השאלה, באדם שלווה ממון, ועל שטר ההלוואה כתוב 'אני פלוני כהן לויתי מנה', והנידון הוא, האם יש לסמוך על עדותם של עדי השטר להוכיח שהלוה הוא באמת כהן. ומבואר בגמ', דיסוד הספק הוא, האם עדותם של עדי השטר היא רק על ההלוואה עצמה, ולא על שאר דברים הכתובים בשטר, או שהם מעידים על כל מה שכתוב בשטר.
- ב. בקצוה"ח (סי' כח ס"ק ז) הקשה, שלכאור' עדותם של עדי השטר היא פסולה משום הדין ד'מפיהם ולא מפי כתבם', דרק העדות שיש בה תורת 'שטר' מופקע מדין מפי כתבם, אבל לא עדות זו דלא שייכא לעדות השטר. [וכתב שקושיא זו תלויה בדיעות הראשונים בטעם הדבר דאין לפסול כל שטר משום מפי כתבם, דקשה רק לפי הסוברים דגזה"כ היא דשטר מופקע מפסול זה, וע"ע בחי' הגר"ח הלוי (הל' עדות פ"ג ה"ד) שהאריך בזה].
- ג. הקצוה"ח תירץ, דהא דבעינן ב' עדים ליוחסין, היינו רק מדרבנן, דמן התורה די בעד אחד כמו בשאר איסורים, וע"א נאמן באיסורים גם ע"י כתב, וחז"ל הקילו דגם עדות בכתב מועילה כאן להיות נחשב כשני עדים. והביא, שכן מבואר בריטב"א, שכתב דעדות זו מהני רק ליוחסין אבל לא לשאר דברים כמו ממון, וביאר, דהיינו משום דמדאורייתא העדות פסולה משום מפי כתבם. [וכע"ז כתב בשו"ת נוב"י (מהדו"ת חו"מ סי' ד)].
- ד. בברכת אברהם תירץ באופן אחר, די"ל דמה שהעידו העדים שהלוה הוא כהן, גם זה נכלל בעצם עדותם, שהרי בזה הם מבררים לנו מי הוא האיש הזה שלווה את הממון, וממילא כל זה נכלל בעדות השטר, ומופקע מדין מפי כתבם. נמצא, שלפי דברי הקצות והברכת אברהם יש כאן עדות גמורה שהלוה הוא כהן, אלא שלדעת הקצות היא רק עדות דרבנן, ולדעת הברכת אברהם היא עדות דאורייתא.
- ה. אולם החזו"א (אהע"ז סי' ב ס"ק יג) כתב, דקושיית הקצות מעיקרא ליתא, דאין כוונת הגמ' דיש כאן עדות גמורה, אלא שכיון שדרך העדים לדקדק בזה, נחשב שהחזקת כהן, ודומה להחזקת כהן ע"י אכילת תרומה ונשיאות כפים. [אך יש לדקדק מדברי התוס' דנקטו כדעת הקצות, שכתבו (ד"ה חד) 'דכיון דאכולא מלתא קמסהדי א"כ הוי עדות גמור'].

ג) אם זר העולה לדוכן עובר באיסור עשה

- א. הגמ' דנה, מהו להעלות כהן מנשיאות כפים ליוחסין. ומבאר הגמ', דיש לדון בזה גם למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין, דיש מקום לחלק, דאפשר דדוקא מתרומה יש להעלותו ליוחסין, משום דתרומה יש בה עון מיתה, משא"כ לגבי נשיאות כפים, דהוא רק איסור עשה, בזה י"ל דאין להעלותו ליוחסין.
- ב. ברש"י (ד"ה דאיסור עשה) ביאר, דהאיסור עשה הוא מקרא ד'כה תברכו' (במדבר ו), דהוא המצוה לברך את ישראל, דמשמע מקרא דדוקא כהן מצווה לברך את ישראל, אבל איש זר אינו מברך אותם, ולא הבא מכלל עשה הוא איסור עשה. ומבואר מרש"י, דזר העולה לדוכן עובר בעשה דכה תברכו.
- ג. אולם בתוס' בשבת (ק"ח:) כתבו, 'לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן, אם לא משום ברכה לבטלה'. ומבואר שנקט ר"י, דמצד המצוות עשה דכה תברכו ליכא איסור לזר לעלות לדוכן. והקשו האחרונים על הר"י, דהא מבואר להדיא בסוגיין דאיכא איסור עשה.
- ד. הדרכי משה (או"ח סי' קכח) תירץ, שיש לחלק בין זר שהוא עולה לדוכן לבדו, שבזה הוא עובר בעשה כמבואר בסוגיין, אבל אם הוא עולה לדוכן יחד עם עוד כהנים, אינו עובר בעשה, וזוהי כוונת הר"י, שבכה"ג לא ידע מהו האיסור. אך המג"א (שם ס"ק א) השיג על הדרכי משה, דמהי הסברא לחלק בזה. [וע"ע בפנ"י, שכתב לחלק באופן אחר, בין נשיאות כפים במקדש דאיכא עשה לבין נשיאות כפים חוץ למקדש שאין בו איסור].
- ה. ההפלאה כתב לתרץ דעת התוס', עפ"י חידושו הידוע של החרדים (מ"ע של תורה התלויות בפה, פ"ד אות יח), דיש מצוה על איש ישראל להתברך מפי הכהנים. ועפ"י"ז כתב, די"ל דהאיסור עשה בסוגיין, היינו שאם הזר עולה לדוכן, א"כ נמצא שהוא מהמברכים ולא מהמתברכים, ונמצא שמבטל את העשה להתברך. וביאר דברי התוס', דמיירי באופן דליכא כהנים אחרים, דבכה"ג אין מצוה להתברך, וא"כ אין איסור [חוץ מברכה לבטלה].

ד) בגדר 'גדולה חזקה' במי שנהג עצמו ככהן

- א. הגמ' מביאה מברייתא, דר' יוסי אומר 'גדולה חזקה', שבימי נחמיה היו הרבה כהנים שלא היו להם שטר ייחוס, ואעפ"כ הורה להם נחמיה 'הרי אתם בחזקתכם', שכיון שבגולה היו אוכלים תרומה, לפיכך מותר להם להמשיך לאכול תרומה. ומבואר בגמ', דה"ה דהתיר להם לעלות לדוכן, כיון שהיו נוהגים כן בגלות.
- ב. ויש לעיין, מהי חזקה זו של 'גדולה חזקה'. וכפשוטו י"ל, דהיא חזקה דמעיקרא, דידוע שהם היו כהנים, או חזקה דאבהתא, דהיה ידוע שאבותיהם היו כהנים.
- ג. אך האחרונים דייקו מדברי רש"י דלא פירש כן, שכתב רש"י (ד"ה מקדשי הקדשים, ד"ה אף כאן) שעיקר ההיתר הוא משום 'דהוחזקו בה' באכילת תרומה. וכן משמע ממה שפירש"י על 'גדולה חזקה', שכתב 'שאינ ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו'. ומשמע שהוא דין חדש, שכיון שהיו נוהגים היתר בתרומה, התיר להם נחמיה להמשיך בהנהגתם.
- ד. בתבואות שור (סי' יח ס"ק כט) ביאר הדברים, דיש כאן יסוד חדש של חזקה, ולא דמי לשאר חזקה דמעיקרא, דבאמת ליכא הכא חזקה דמעיקרא, דהא לא ידוע בבירור שמתחילה הם היו כהנים, אלא **דיש כלל חדש, דאין לשנות דבר מכמו שהיו נוהגים עד עכשיו בלא ראיה**. וכתב, שדין זה דומה לדין מוחזק בממון, שאין להוציא דבר מחזקתו בלא ראיה. [ועי' בספר שערי תורה (כלל כו אות יז) שהאריך בדבריו].
- ה. בספר עטרת שמואל דייק מדברי רש"י, דסמכי' על חזקה חדשה זו גם במקום שיש סיבה לחוש לפוסלם, וכגון בסוגיין, דחיישינן שמא התחתנו אביהם בגויי הארץ, אולם האריך לדקדק, שמבואר מדברי התוס' דלא ס"ל בזה כרש"י, אלא ס"ל דסמכי' על חזקה זו רק במקום ספק, דלא ידוע אם הם כהנים או לא, אבל במקום שיש לנו סיבה גמורה לחוש שהם פסולים, אין לסמוך על החזקה החדשה הזאת.

דף כד

בענין מעלין מתרומה ליוחסין

גמרא:

ואיבעית אימא ר' יהודה ורבנן במעלין
מתרומה ליוחסין קמיפלגי

תמצית הסוגיא:

בגמ' (כד.) מובא דנחלקו ר' יהודה ורבנן, אם בעינן ב' עדים להעיד על אדם שהוא כהן כדי להאכילו תרומה או די בעד א', דר"י סובר דצריך ב' עדים, ורבנן סוברים דדי בעד א'. והגמ' מביאה שני צדדים בביאור יסוד המחלוקת, והצד הב' הוא (כד:), דפליגי אם מעלין מתרומה ליוחסין, דר"י סובר מעלין מתרומה ליוחסין ולכן צריך ב' עדים, ורבנן סוברים דאין מעלין מתרומה ליוחסין ולכן די בעד א'.

מצינו בראשונים ג' מהלכים ב'מעלין מתרומה ליוחסין'. א. ברש"י ביאר, דס"ל לר"י שאם אדם אוכל תרומה ע"כ הוא כהן, דתרומה אסורה לזר, ולכן מחזקי' ליה ככהן ליוחסין, וכיון דבעינן ב' עדים ליוחסין ממילא בעינן ב' עדים לתרומה. ב. בתוס' פירשו, דמודה ר"י שמדינא אין להעלות מתרומה ליוחסין, אלא דחשש שמא יעלהו ליוחסין שלא כדין. ג. ברמב"ן הביא בשם ר"ת, דס"ל לר"י דצריך ב' עדים להאכילו תרומה משום החומר דאיסור תרומה לזר, ופירש 'מעלין מתרומה ליוחסין', דמאחר דבעינן ב' עדים לתרומה, ממילא מוכח שמי שאוכל תרומה יש עדים שהוא כהן.

הרמב"ם כתב חידוש גדול, שמדינא אין נאמנות לעד אחד להעיד על אדם שהוא כהן כדי להאכילו תרומה דאורייתא, אלא בעינן ב' עדים, וע"א נאמן רק לגבי תרומה דרבנן. וכתב הר"ן, שלדבריו צ"ל, דבסוגיין דתלה הגמ' המחלוקת בין ר"י ורבנן אם מעלין מתרומה ליוחסין, ולא משום שמדינא ע"א אינו נאמן, ע"כ איירי רק לגבי תרומה דרבנן. ואמנם שיטת הרמב"ם צ"ב, דמאי שנא עדות זו משאר עדות על איסור והיתר, שהכלל הוא עד אחד נאמן באיסורים. ומצינו בזה כמה מהלכים, וכמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

ג' מהלכים ב'מעלין מתרומה ליוחסין'

א. רש"י ד"ה במעלין, ד"ה דאיסור מיתה

ביאר שיטת ר' יהודה דמעלין מתרומה ליוחסין, שמחזיקין אדם ככהן ליוחסין עפ"י מה שמאכילים אותו תרומה, וא"כ אם תאכילהו תרומה אתה מביאו ליוחסין, והרי לגבי יוחסין צריך ב' עדים. [אבל רבנן סוברים דאין להחזיקו ככהן ליוחסין ממה שאוכל תרומה].

ומבואר דס"ל, ד'מעלין מתרומה ליוחסין', פירושו, שמכח זה **שהוא אוכל תרומה**, מעלין אותו ליוחסין.

ב. תוס' כה: ד"ה ואיבעית אימא

ביאר סברת ר"י דבעינן ב' עדים כדי להאכילו תרומה, דהוא משום דחיישינן שמא יעלו מתרומה ליוחסין.

ומבואר מדבריהם, דבאמת אין להעלות מתרומה ליוחסין, אלא דחיישינן שמא יעלו אותו ליוחסין שלא כדין, [ודלא כרש"י שביאר דר"י סובר דמדינא מעלין מתרומה ליוחסין].

וכ"כ התוס' ישנים (נדפס בסוף התוס' (כה. ד"ה או), דר"י סובר דמדינא אין להעלות מתרומה ליוחסין, אלא דחיישינן שמא יעלו שלא כדין.

ג. רמב"ן ד"ה מהו

הביא בשם רבינו תם לבאר מעלין מתרומה ליוחסין, שצריך ב' עדים כדי להאכילו תרומה, משום דאכילת תרומה חמירא כולי האי דנענש במיתה, ומאחר דבעינן ב' עדים, ממילא מעלין ממנה ליוחסין.

ומבואר שביאר הסוגיא בדרך חדש, ד'מעלין מתרומה ליוחסין' היינו שצריך ב' עדים כדי להאכילו תרומה, כיון שהוא חמור כולי האי, וממילא מעלין גם ליוחסין כיון שיש ב' עדים שהוא כהן.

נמצא, שיש ג' מהלכים בפירוש 'מעלין מתרומה ליוחסין':

א. רש"י - מזה שאדם אוכל תרומה מוכח שהוא כהן וא"כ יש להחזיקו ככהן גם לגבי יוחסין.

ב. תוס' - מדינא אין להעלות כהן מתרומה ליוחסין, אלא

דחיישינן שמא יעלו אותו ליוחסין שלא כדין.

ג. רמב"ן - צריך ב' עדים כדי להאכיל אדם תרומה, וממילא מוכח מזה שאדם אוכל תרומה שיש ב' עדים שהוא כהן.

שיטת הרמב"ם

ד. רמב"ם הל' איסור פ"כ הל' א-ב

פסק, שאין להאכיל תרומה דאורייתא אלא לכהן מיוחס, דהיינו שיש ב' עדים שהוא כהן, אבל ע"י עד א' אין להאכילו אלא תרומה דרבנן.

ה. ר"ן י: מדפי הרי"ף ד"ה גרסי

העיר, שלפי דברי הרמב"ם מדוע תלה הגמ' סברת ר"י דבעינן ב' עדים בהא דמעלין מתרומה ליוחסין, הא בלא"ה צריך ב' עדים כדי להאכילו תרומה.

ותירץ, שלפי הרמב"ם צ"ל דמה דנחלקו ר"י ורבנן בדין מעלין מתרומה ליוחסין, מחלקות זו שייכת רק לגבי תרומה דרבנן, אבל בתרומה דאורייתא לכו"ע צריך ב' עדים. והר"ן עצמו האריך לחלוק על דעת הרמב"ם.

ושיטת הרמב"ם צ"ב, למה בעינן ב' עדים בתרומה דאורייתא, הא ע"א נאמן באיסורים.

ו. דברי יחזקאל סי' כא אות ב

ביאר דעת הרמב"ם, דמבואר בקידושין (סו:): שכדי להעיד על כהן שהוא בן גרושה לפוסלו מכהונה צריך ב' עדים. ומבואר מזה, שאע"פ שלגבי שאר דברים ע"א נאמן באיסורים, מ"מ לגבי עדות על אדם אם הוא כהן או לא, עד אחד אינו נאמן.

וכתב יסוד גדול בביאור טעם הדבר, דהא דעד אחד נאמן באיסורים, היינו דוקא לגבי עדות שאינה אלא על דיני איסור והיתר, אבל לגבי עדות שהיא על האדם עצמו, מה טבעו של איש זה, ע"א אינו נאמן. ולכן לגבי עדות על איש זה, אם הוא כהן או לא, בעינן ב' עדים.

ז. פני יהושע כג: ד"ה וכן שני אנשים

כתב ביאור אחר בדעת הרמב"ם, דכאן עד אחד אינו נאמן,

סוגיית הדף

ט. שערי יושר שער ו פרק יג

כתב ביאור ד' בדעת הרמב"ם, דס"ל שכיון שעדות זו שהוא כהן נוגע לשני דברים, ליוחסין וגם לתרומה, ולגבי יוחסין עד אחד אינו נאמן, ממילא אין להאמינו אף לגבי תרומה, שבעדות ע"א באיסורין לא פלגינן נאמנות.

[ועיי"ש שהביא, שהרמב"ם אזיל בזה לשיטתו, אבל הר"ן בסוגיין שחולק על הרמב"ם אזיל לשיטתו, דס"ל דפלגינן נאמנות בע"א באיסורין].

משום שיש רוב כנגדו, דרובא דעלמא לאו כהנים, וע"א אינו נאמן כנגד רוב, דהא מצינו דע"א אינו נאמן כנגד חזקת איסור, ורובא וחזקה רובא עדיף.

ח. שב שמעתתא שמעתתא ו פרק טז

כתב ביאור ג' בדעת הרמב"ם, שיש כאן חזקה כנגד העד אחד, דיש לו חזקת זרות, דהא במעי אמו ודאי היה לו דין זר ולא דין כהן, עיי"ש.

הוראת שעה היתה⁵⁴ לפי מה שראה שחזקתם שבבבל לא היתה חזקה כ"כ להעלותם לכהונה⁵⁵ בשבילה.

ומפרקינן⁵⁶, שאני הכא דריע חזקייתו, משום דלא אכלי בקדש הקדשים ולקדשי הקדשים⁵⁷ גופייהו לא אתו לאסוקינהו דכיון⁵⁸ דאמר להו שלא יאכלו מקדשי הקדשים קלא איכא עלייהו בהכי, אבל ליוחסין⁶⁰ איכא למיחש דילמא גלי ואתי לאסוקיה בעדים דחזו דקא אכיל בתרומה⁶¹.

[כה, א] ואקשינן אלא מאי גדולה חזקה. פירוש בעיא דתלמודא היא ולא מאן דמקשה מעיקרא קשיא ליה הכי, אלא⁶² דגמרא קשיא ליה⁶³, אי אמרת בשלמא מעלין מתרומה ליוחסין היינו דגדולה חזקה דאף על גב דאיכא למימר לא ניכלו כי היכי דלא ניסקינהו ליוחסין, כיון דמעיקרא אכלי לא חיישינן. אלא אי אמרת

"מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני... וכ"כ בר"ן. ועיין ריטב"א דנאמן רק לתרומה דרבנן. וכ"פ הרמב"ם איסורי ביאה פרק כ' הלכה א' ותורות פרק ו' הלכה ב'. ובב"ש אה"ע סימן ג' ס"ק ט' הקשה דמסל"ת דאיירי להלן דווקא שאמר אחר זכור אני ומשמע אם אמר סתם אני כהן לא מהני. ועיין מ"ש בזה בעצי ארזים שם ס"ק י' וישועות יעקב פיה"ק קס"ו וחזו"א אה"ע סימן פ"ט אות ט"ו. 51. בשטמ"ק: "הכי נמי". 52. נחמיה ז, סד-סה. 53. בגדפס ובכת"י: "ויאמר וכו' אשר...". 54. תוקן עפ"י שטמ"ק. 55. וכ"כ בר' קרשקש וכעין זה ברא"ה וראה תוס' ד"ה שאני. 56. בגדפס: "ומשני". 57. בגדפס: "לקדש הקדשים". 58. בגדפס: "כיון". 59. כ"ה בכת"י. בגדפס: "ליוחסין" בשטמ"ק: "כיון". 61. עיין תוס' שם שכתב טעם אחר דהורעה חזקתן כי היו מיחסין אותן אחר ברזילי הגלעדי שהיה ישראל, ואפשר שהם כהנים ואביהם נשא אחת מבנותיו. ועוד שלא מצאו כתבם. והובא ברא"ה ור' קרשקש דנאבד כתב יחוסם ודחה בר' קרשקש פשט זה. וראה עוד בחקרי לב אה"ע סימן ב' דף ג' ע"ב דבזמנא כל שאר הכהנים היה להם כתב יחוס לפיכך הורעה חזקתם לפי שלא היה להם כתב יחוסם. ולפי"ז כתב דבזמנא שאין לכהנים כתב יחוס אין זה ריעותא. ויעוין שבות יעקב ח"א סימן צ"ג שגם בזה"ז היו ריעותא. וע"ע בחקרי לב שם שכתב דדין זה הוא דין דרבנן דמדאורייתא אולינן בתר חזקה אף בהורעה. 62. בכת"י א' וב': "אלא מרה דגמרא". 63. ההכרח לפרש כן, משום דצ"ע מדוע לא הקשו כן גם למד"א אין מעלין. וכ"כ בריטב"א בהסבר שיטה זו ובר' קרשקש

כיון שמעלין צריכין שנים לתרומה תחלה⁴¹. ור"ת פירש בספר הישר⁴² דכיון דעוון מיתה הוא צריך שנים וכיון שעל פי שנים אכל מעלין, או דילמא התם דבצינעא אין מעלין ליוחסין כיון שעל פי עד אחד⁴³ אבל בנשיאות כפים כיון דבפרהסיא⁴⁴ אע"פ שעל פי עד אחד עשאה⁴⁵ מעלין ממנו ליוחסין⁴⁶.

⁴⁷דכתוב ביה אני פלוני כהן עד, מאן קא מסהיד עלויה⁴⁸. פירשו בתוס' ⁴⁹דה"מ ליוחסין, אבל לתרומה מסיח לפי תומו הוא ונאמן כדלקמן⁵⁰.

הני⁵¹ כיון דפרשי ידיהו אתו לאסוקינהו. ומה שאמר הכתוב⁵² ויגאלו מן הכהונה ויאמר התרשאת להם⁵³ אשר לא יאכלו בקדש הקדשים, דמשמע שלא העלום ליוחסין וזהו ויגאלו, ופסלם עוד מלאכול בקדשי הקדשים. ולא קשיא ליה אמאי לא העלם ליוחסין, דהתם

41. וכן ברשב"א, ובריטב"א בשם יש שפירשו. ועיין שם שהקשה לשיטה זו: "והפירוש הזה היה נכון אלא דלישנא דמהו להעלות לא משמע אלא דדינא ממש מבעיא לן, וכי אמרינן נמי חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין הכי משמע". ויש שכתבו להיפך מדברי רבינו יעוין תו"י כ"ה א' לתוס' ד"ה או, ראה"ה ורבינו קרשקש בסוגין, ובתוס' הרא"ש ד"ה במעלין וד"ה חד וד"ה מהו, ולשיטתם מן הדין היה שלא להצריך שנים לתרומה ולא להעלות ממנה ליוחסין אלא דחיישינן לבי"ד טועים (כמ"ש המהרש"א כ"ה א' לתוס' ד"ה או) דכיון שאכילת תרומה יש בה עוון מיתה שמא יעלו מתרומה ליוחסין מש"ה הצריכו ב' עדים ולפיכך מעלין ליוחסין. וראה להלן שיטת ר"ת שהיא שיטה שלישית בסוגין. 42. סימן ל' (מהדרו שלזינגר) הובא גם בריטב"א ובמ"מ איסורי ביאה פרק כ' הלכה א' בשם יש שפ"י כן. 43. כנראה חסד תיבת: "אכל". 44. בספר הישר שם כתב דדמי להא דע"א נאמן בעדות אשה כי אשה דייקא ומינסבא וכן הכא לא היה נושא כפיו. ועי"ש דמה דאמר דתרומה נאכלת בצינעא פי' דמש"ה לא דייק אם העד אומר אמת אם לאו. 45. בגדפס: "עשתה". 46. ולפיכך בעינן ב' עדים. ויעוין במים חיים לרמב"ם הלכות תרומות פי"ב הלכה כ"ב דלר"י האוכל תרומה בחזקת כהן הוא ולא חיישינן שמא עבד דגם עבד אוכל בתרומה. ולכן דין הוא שיעלו מתרומה ליוחסין, לפיכך הצריכו ב' עדים ושלא יעלו לתרומה עפ"י ע"א. 47. ד"ה זה צ"ל קודם ד"ה מהו. 48. בגדפס: "דכתב ביה אני פלוני כהן עד כו'". 49. לפנינו ליחא, וראה בר"ן. והובא בריטב"א בשם תוס'. 50. בריש כ"ו א':

סוגיית הדרף

קיבל אמירתה ואחר כך בעל הרי הוא לוקה על אמירתה, וכן מבואר בתורי"ד גיטין (דף נ"ה) ע"א נאמן באיסורין, וכשם שנאמן להתיר את האסור כך נאמן לאסור את המותר, וכדאמרין הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה והאיך הוחזקה כי אם על פיה עכ"ל, הרי מבואר דגם באמירת טמאה אני לך בעלה לוקה ע"פ אע"פ שמועיל אמתלא מ"מ כל שלא חזרה לוקין על פיה.

[ג] ועיקר דברי הרשב"א שכתב דמדבעלה לוקה עליה אלמא דכודאי נדה משוינן לה ומשו"ה לא מהני אמתלא, פירושו הוא פשוט דכיון דהאשה לא אמרה כלום אלא מה שלבשה בגדי נדות לבד ואם היה מועיל אמתלא על מעשה כזו נמצא דאפשר שתלבש בגדי נדות לשם כוונה אחרת, אע"פ שאינה נדה אם כן אין לנו ראייה שהיא נדה ממה שלבשה בגדי נדות כלל, ומזה הוכיח הרשב"א דאמתלא לא מהני וכמ"ש בתורת הבית והובא בב"ח יו"ד (סי' קפ"ה) דמשום בושות או אונס מקרי ואמרה טמאה אני, אבל לעשות מעשה כולי האי ללבשו בגדי נדה אינה לובשת עכ"ל, ונמצא דאנן סהדי שהיא נדה ומשום הכי ל"מ אמתלא, אבל באמרה טמאה אני לך מועיל אמתלא אחר כך ואעפ"כ קודם שנתנה אמתלא לוקין ע"פ, ומ"ש הטור ביו"ד (סימן קפ"ה) דאפילו בלבשה בגדי נדות מועיל אמתלא דלא עדיף מאמירה, ה"ט דלוקין משום דס"ל דע"פ דרך רוב הלובשת בגדי נדות הוא לשם נדה, ומשום הכי הוחזקה נדה ולוקין מטעם רובא אבל כל שנתנה אחר כך אמתלא מועיל לברר שהיא מן המיעוט.

ומ"ש בתשובת חוט השני דכוונת הרשב"א דאם מועיל אמתלא הו"ל התראת ספק תמוה, דהא קי"ל התראת ספק שמה התראה, ואפילו נימא דכוונתו למ"ש התוס' בבב"ק (דף מ"ד ע"ב) דבכה"ג שאינו יודע אם יבא לידי איסור כלל לכו"ע ל"ש התראה, ז"א חדא דמדברי הרשב"א שם נראה דלא ס"ל הכי, ועוד דגם התוספות לא ברירא להו האי כללא וכמ"ש הגרע"א ספ"ק דכתובות יעו"ש, וגם כי כבר ביארנו במק"א דלא מטעם התראת ספק פטרו התוס' בכה"ג שאינו יודע אם יבא לידי ודאי איסור, אלא מטעם דאינו בכלל מעשה רציחה כל שלא נתברר בשעת מעשה שיהרג הנפש, והך דינא נלמד מקרא דושפטו והצילו, וזהו מאי דקאמר ספק נפשות להקל וכמו שפירש"י, שם ועפ"י"ז מתיישבים היטב דברי התוס' ממה שהקשה הש"מ שם ואכמ"ל, ובלא"ה ל"ש כאן התראת ספק למיחש דלמא יחזור ע"י אמתלא, וכמ"ש התוס' בגיטין (דף ל"ג) דלא חיישינן בנזיר דלמא ישאל על נזירותו למשוי התראת ספק יעו"ש קנ"ז.

על אמיתת הדבר יעו"ש, ועוד דקשה לומר דהרמב"ם יסתום הדבר כל כך שלא זכר בשום מקום בנאמנות ע"א הוחזק ל' יום ללקות אחר כך על ידו, ומה שכתב המ"ל דבאומר על עצמו שהוא כהן אינו לוקה אלא בשכבר הוחזק ל' יום. התם היינו טעמא משום דכיון דכתב הרמב"ם דאין לוקה על פי עצמו אם כן ע"כ מיירי בהוחזק ל' יום, ואדרבא מדברי המ"ל משמע דבאחר המעיד לא היה מצריך ל' יום וזהו היפך דברי הש"ש, ומה שלא כתב המ"ל דנאמן מתורת עד אחד באיסורין דכל מקום שעד אחד נאמן בע"ד נמי מהימן, ה"ט מפני שדעת הרמב"ם (שם הל"ט) דגם עד אחד אינו נאמן להאכילו בתרומה דאורייתא אלמא דלא אמרינן בכאן עד אחד נאמן באיסורין, הן אמת דהר"ן בפרק ב' דכתובות נשאר בתימה ע"ד הרמב"ם דלמה לא מהימן ע"א בזה, אבל כבר נתבאר אצלנו במק"א דשיטתו דלהכשירו לכהונה בעי שני עדים כמו לפוסלו לכהונה דהיינו ב"ג ובי"ח דכל שהעדות הוא באיש בעי שנים, ועיין בש"ש (ש"ו פט"ז) מ"ש בזה, ועיין ביאור הגר"א (אהע"ז סימן ג' ס"ק י"א) מ"ש.

ועוד דבעיקר דברי המ"ל נראה דסותר לדברי המ"מ דנראה מדבריו דלא בעי הוחזק ל' יום יעו"ש, וע"כ נראה מדברי המ"מ דס"ל דאין זה בכלל לוקה ע"פ עצמו דבאמת נאמן הוא מתורת ע"א, והא דע"א אינו נאמן להאכילו בתרומה דאורייתא ה"ט כמ"ש המ"מ (שם הל"א) דמעלין מתרומה ליוחסין ומשו"ה בעי שנים יעו"ש, והא דאינו נאמן על עצמו לומר כהן הוא, ה"ט כמ"ש הרא"ש בגיטין פרק הנזקין (סימן י"א) אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה כדאמרין בכתובות (דף כ"ג) דאפילו ע"א אינו נאמן להאכילו בתרומה היכא דאיכא למיחש לגומלין, כ"ש דהוא עצמו אינו נאמן, ואע"ג דעביד לגלויי, וה"ט משום דהוי שבח כהונה וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו ולדורותיו עכ"ל, אם כן מאחר שאינו נאמן על עצמו לשבח כהונה אלא לגריעותא לבד מטעם חד"א שוב הדר דינא דע"א נאמן באיסורין, דתו ליכא למיחש לשיקרא כיון דאינו מרויח כלום, וכיו"ב אמרינן בקדושין (דף ס"ג) נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס משום דיצרו תוקפו, ומאחר שאסור לכנוס ממילא לא ישקר עוד יעו"ש קי"ז.

ומ"ש הרמב"ם נהג נזירות ע"פ ושתה יין או נטמא למתים לוקה אין כוונת הרמב"ם דבעי נהג ל' יום, שלא הוזכר בדבריו אלא דאם לא נהג נזירות אחר אמירתו ושתה יין או נטמא מיד אין לך הכחשה גדולה מזו ובטלה הגדת העד קט"ז, וכן הדין באמרה לבעלה טמאה אני לך ובעל אותה מיד אינו לוקה מטעם זה דהו"ל הכחשה, שהרי אינו מאמין

ועיין בזה בר"ן שהאריך ומסיק בשבירה הקילו. אלא דלפי"ז קשה מאי מקשה בסמוך הא תו למה לי ואמאי לא משני דממשנה יתירא שמעינן דאף על גב דאתיא מעיקרא האשה שאמרה שחברתה טמאה אפ"ה משתריא אפומא דעד שאמר שחברתה טהורה. ויש ליישב דאי לאשמעינן הא מילתא אתא אמאי שני בלישנא למיתני חדא בבא בחד עניינא ואידך בבא בעניינא אחרונא דכולהו הוי מצי לאשמעינן בחד עניינא. אבל למאי דמשני הש"ס אתי שפיר ובזה נתיישב ג"כ הא דלא משני הש"ס דמשנה יתירא אתי לאשמעינן דאפילו עד פסול במקום עד כשר נאמן כאותו גירסא שהביא רש"י באחרונה ולמאי דפרישית אתי שפיר דוק (אמנם בזה יש ליישב קושיית התוס' ד"ה הא תו למה לי ודו"ק):

רש"י בר"ה היינו רישא דרישא דהא ודאי משום דאינה וכו' לא איצטריך למיתנייה דהא טובא אשמעינן עכ"ל. נראה לי דאין כוונת רש"י דכיון דאשמעינן בעלמא תו לא איצטריך לאשמעינן בהאי ברייתא דא"כ למאי דמוקמינן ברייתא מעיקרא דלא איירי בעד אחד קא מפיק, א"כ לא אשמעינן בברייתא מידי דכולה ממתני' שמעינן להו אלא דעיקר כוונת רש"י ליישב לשון המקשה דמקשה היינו רישא דרישא והיינו לענין דחברתה משתריא ולא מקשה היינו מציעתא לענין דאין נאמנת על עצמה לזה כתב רש"י דמשמע ליה יותר דאתא לאשמעינן לענין חברתה כיון דלענין דאינה נאמנת על עצמה לא הוי רבותא כ"כ דטובא אשמעינן, כן נראה לי ברור ודו"ק:

במשנה וכן שני אנשים וכו' הרי אלו נאמנין. וכתב הרמב"ם ז"ל [פ"כ מהל' אסו"כ ה"ט] דהא דעד אחד נאמן היינו בתרומה דרבנן אבל בדאורייתא צריך שני עדים. ותמה עליו הר"ן בשמעתין ^ד דהא קי"ל עד אחד נאמן באיסורין. ^ע ולענ"ד משום הא לא איירא דעד אחד נאמן באיסורין היינו דוקא היכא דלא איתחזק איסורא משא"כ באיתחזק בעינן שנים. וקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף והכא נמי רובא דעלמא לאו כהנים נינהו וכל דפריש מרובא פריש, כן נראה לי טעם הרמב"ם. ושיטת החולקים כמו שנראה גם כן משיטת התוספות בשמעתין דמתניתין בתרומה דאורייתא איירי ואפילו הכי סגי בעד אחד ^ד אפשר משום דהו"ל כמילתא דעבידא לגלויי ואפ"ה הוא בעצמו אינו נאמן, כן נראה לי וק"ל:

קונטרס אחרון [99]

שם וכן שני אנשים זה אומר כהן אני כו' וכזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין. וכתב הרמב"ם ז"ל דדוקא בתרומה דרבנן עד אחד נאמן ולא בתרומה דאורייתא ותמה עליו הר"ן ז"ל דהא קי"ל דעד אחד נאמן באיסורין כתבתי ליישב דרובא דעלמא לאו כהנים נינהו וכל דפריש מרובא פריש ורובא וחזקה רובא עדיף והו"ל כמילתא דעבידא לגלויי ואפ"ה הוא בעצמו אינו נאמן, כן נראה לי וק"ל:

הנהגות ברוך טעם

ברא"ש פ' סווקין (דין י"ג): עו"ד שם בא"ד אפשר משום דהו"ל וכו'. נ"צ יעו"ד מ"ש צעמנו צמם קידושין (סג, ז) [ד"ה אר"י נאמן וכו' וצקו"א סס]:

היינו היכא שהיה צריך לישבע ולשיטת החולקים דבכל ענין לא אמרינן מיגו במקום עד אחד צ"ל דשאני הכא דבשבוייה הקילו דבלא"ה ליכא אלא חששא בעלמא שמא נבעלה וכדפרישית: ע"כ ק"א.

תוספות בר"ה אין רישא וסיפא וכו' ואין נראה דאי כדליכא עדים היינו מציעתא וכו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דמציעתא איצטריך לאשמעינן דאע"ג שאמרה שחברתה טמאה אפ"ה חברתה טהורה דמרישא דרישא לא שמעינן אלא שנאמנת לומר שחברתה טהורה ולא זו אף זו קתני בסיפא באני וחברתי טהורה ע"ש. ולכאורה היה נראה ליישב דמשמע להו להתוספות דלא שייך למיתני כה"ג לא זו אף זו דאדרבא מציעתא סתרא לרישא דרישא. דמשמע מרישא דרישא דמצד נאמנותה טהורה חברתה. ומציעתא קתני דאפילו אמרה שחברתה טמאה אפ"ה חברתה טהורה. אלא דלשון היינו מציעתא לא משמע הכי. ועוד דאכתי איצטריך מציעתא לאשמעינן דנאמנת על עצמה שהיא טמאה אע"ג דליכא עדים. ואע"ג דהא נמי קתני ברישא דרישא אפ"ה לא זו אף זו קתני דאע"ג דבמציעתא איכא למימר תמות נפשי עם פלשתים קעבדה אפ"ה מהימנא. לכך נראה לענ"ד דלעולם סברי התוספות דלא שייך למיתני לא זו אף זו אלא בשני בבות הסמוכות משא"כ הכא מפסקא בבא אחריתי אבל עכשיו דאיירי בדאיכא עדים אתי שפיר ולא שייך להקשות אכתי רישא דרישא למה לי הא מסיפא דסיפא שמעינן דנאמנת לטהר חברתה דמ"מ אי לא רישא דרישא הוי מוקמינן לכולהו כבי דברייתא דוקא בדליכא עדים ואע"ג דמקשינן בפשיטות אי דליכא עדים אמאי לא מהימנא היינו לקושטא דמילתא דשמעינן ממתניתין דנשבית וטהורה אני נאמנת וכו"ש דנאמנת לטהר חברתה אבל תנא דברייתא לא סמיך אמתני' דעכשיו נמי דמוקמינן בדאיכא עדים הא שמעינן דכיון שהם מעידות זו את זו נאמנות וא"כ הוי מוקמינן בדליכא עדים מש"ה קתני רישא דרישא וממילא דעל כרחק בדאיכא עדים נאמנת לטהר חברתה דאי בדליכא עדים היינו מציעתא, כן נראה לי ודו"ק:

בנזמ"א רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך וכו'. ומפשטא דשמעתא משמע דאיירי דלאחר שהעידה אתא עד אחד וקא מפיק ומש"ה אמרינן דחברתה משתריא אפומא דידה כיון שכבר העידה להתיר אלא דלפי"ז קשיא סיפא היכא דאמרה אני וחברתי טמאה ואתא עד אחד וקא מפיק ואמר דחברתה טהורה ואמרינן נמי דחברתה משתריא אפומא דעד ואמאי הא קי"ל דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ולא מהני אפילו להתיר כיון שהעד המכחישו אתא מעיקרא.

פ) חתם סופר אה"ע ח"א סימן ב. יהודה יעלה אה"ע חו"מ סימן י ד"ה אבל והנה. מהרש"ם ח"ב סימן ריד אות א:

סוגיית הדף

שב שמעתא ו פרק טז שמעתתא קיט

וא"כ ניחא דלא מהני חזקת האם לינאי אע"ג דבעלמא מהני חזקת האם לבת, היינו משום דכיון דאית לה לאם חזקת כשרות מכריח חזקה זו נמי לספיקא דבת. אבל הכא אדרבה איכא חזקת זרות נגד חזקת האם, והוא דכיון דבמעזי אמו זר היה אוקי אחזקתיה דעדיין זר הוא, וכמ"ש תוס' לענין בכור דקדוש אחר שנולד, וכיון דאיכא חזקה להיפוך תו לא מהני חזקת האם כיון דאיכא נמי חזקה להיפוך חזקת זרות וכמ"ש ודוק.

ובזה נראה ליישב דברי הרמב"ם (פ"כ מאיסורי ביאה ה"ד) דאין ע"א נאמן להאכיל בתרומה ולהעיד שהוא כהן אלא בתרומה דרבנן אבל לא בדאורייתא ע"ש, ותמה עליו הר"ן פרק ב' דכתובות ובדאורייתא אמאי אינו נאמן דהא קי"ל ע"א נאמן באיסורין ע"ש. ולפ"מ"ש ניחא דכיון דע"א אינו נאמן אלא בחתיכה ספק חלב ספק שומן דלא אתחזק איסורא, אבל היכא דאתחזק איסורא אינו נאמן, וכן הוא דעת תוס' והרא"ש פרק האומר, ועיין בטור וש"ע (י"ד סי' קכ"ז סעי' ג'), וכיון דחזקת זרות דבמעזי אמו ודאי זר היה, מוקי בחזקתו דעדיין הוא זר ואין ע"א נאמן במקום חזקה. ואפילו היכא דאתרמי במעיד על חברו שהוא כהן ואמו כהנת דכה"ג במעזי אמו כהן הוא,

שמעתא המכוארת

שעובר במעזי זרה זר הוא, אלא הטעם שמתירין את העבדים לאכול בתרומה הוא משום דסבירא להו דעובר לאו בר ירושה הוא כלל, והלכך כל זמן שהוא במעזי אמו אין לו עדיין חלק בעבדים ואינו פוסלם מלאכול בתרומה.

וא"כ - ומסיק רבינו התיירין על קושיית התוס' בקידושין, דבאמת אינו דומה נדון דינאי המלך דלא מהני ליה חזקה דאמו, לההיא דאמרינן בכתובות דחזקת האם מהני לבת. שכן הטעם דחזקת האם מהני לבת הוא משום שלבת עצמה אין שום חזקה לכאן או לכאן, ולפיכך אזלינן בתר חזקת כשרות של האם להכשיר את בתה כיון דחזקת האם מכריח גם על הספק של הבת, שאם האם כשירה ממילא גם בתה כשירה, ולכן מהני חזקת האם לגבי הבת.

אבל - מה שאין כן בנדון דינאי המלך, התם אי אפשר להכשיר את ינאי מטעם החזקת כשרות של אמו, שהרי אדרבה יש כאן "חזקת זרות" שלו כנגד החזקת כשרות של אמו, דכל זמן שהוא במעזי אמו זר הוא כדאיתא בסוגיא דיבמות הנ"ל, וא"כ כיון דאיכא חזקה כנגד חזקה הרי זה כמאן דליכא חזקה כלל כמו שכתבו התוס' בבכורות ובחולין הנ"ל לענין ספק בכור. ומשום הכי פרכינן התם בקידושין דבספיקא

דתרי ותרי היה לנו לפסול את ינאי לכהונה, כיון דלא מהניא ליה החזקת כשרות של אמו, כמו שנתבאר.

ה. **ובזה** - ולפי מה שנתבאר יש ליישב קושיית הר"ן בהא דפסק הרמב"ם דעד אחד המעיד על פלוני שהוא כהן, אינו נאמן להאכילו בתרומה דאורייתא אלא רק בתרומה דרבנן. והקשה הר"ן דאמאי אינו נאמן גם לענין תרומה דאורייתא, והלא קי"ל דעד אחד נאמן באיסורין. ו. **ולפ"מ"ש** - ומיישב רבינו דעפ"י מה שנתבאר ניחא, דכיון שהכהן אית ליה חזקת זרות, לפי שהיה זר במעזי אמו, א"כ נמצא דהמעיד על פלוני שהוא כהן, עדותו הוי כנגד חזקה, ולכן שפיר פסק הרמב"ם דע"א אינו נאמן, לפי שע"א אינו נאמן נגד חזקה כמו שכתבו התוס' והרא"ש בפרק האומר.

ו. **ואפילו** - ומקשה רבינו על דברי עצמו, שהרי דוקא כשהאם היא ישראלית הוא דאמרינן דכהן במעזי זרה זר הוא, אבל כשהאם היא כהנת [דהיינו בת כהן] אזי גם העובר שבמעזיה הוא כהן, וא"כ היכא דמעיד על אדם שהוא כהן וגם אמו כהנת, יהא ע"א נאמן כיון דליכא חזקה כנגד עדותו. וקשה דמסתימת לשון הרמב"ם משמע דאפי' בכה"ג נמי אין ע"א נאמן.

דדוקא במעי זרה זר הוא, מוקי ליה בחזקה דאבוה דזר היה, דאי אפשר שלא יהיה לאבותיו עד אהרן הכהן חזקת זרות אם היתה אמם זרה, ומוקי לזה בחזקת אבהתיה דזר הוא, ודוק. והש"ך שכתב (ביר"ד סי' קכ"ז סקט"ז) בשיטת הרמב"ם דס"ל דע"א נאמן באיסורין אפילו נגד חזקה ע"ש, אינו מוכרח.

והא דאמרינן פ"ב דכתובות (דף כ"ו ע"א-ב) גבי פלוגתא דרשב"ג ור' אליעזר דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפיק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה

שמעתא המבוארת

מוקי - ומיישב רבינו דאפילו כשמעיד נמי שהיתה אמו כהנת, מ"מ יש כאן חזקת זרות, והיינו חזקת זרות של אבותיו, שאם היתה

אמו. ואפילו אם היתה אם אביו בת כהן, אף על פי כן יש כאן חזקת זרות של אבי אביו, דהיינו שאם היתה אם אבי אביו בת ישראל הרי היא אבי אביו זר במעי אמו, וכן הלאה דור אחר דור עד אהרן הכהן ודאי היה לאחד מאבות אבותיו חזקת זרות שהיתה אמו בת ישראל. ולהכי מוקמינן לכהן זה נמי בחזקת זרות מחמת חזקת זרות של אבותיו^א.

ולכן פסק הרמב"ם דלעולם אין עד אחד נאמן להעיד על אדם שהוא כהן אפילו אם היתה אמו כהנת, כיון דעדוהו היא כנגד חזקת זרות שלו או של אבותיו, וע"א אינו נאמן כנגד חזקה.

והש"ך - ואע"פ שהש"ך ביר"ד כתב דהרמב"ם ס"ל דעד אחד נאמן כנגד חזקה, וא"כ הדרא קושיית הר"ן לדוכתיה, דה"נ יהא נאמן להעיד על אדם שהוא כהן אע"ג דעדוהו הוי כנגד חזקת זרות.

ודוחה רבינו דאין דברי הש"ך מוכרחים, אלא יש מקום לפרש דעת הרמב"ם כדעת התוס' ^א

א) מקשים העולם, דלכאורה דברי רבינו תמוהים, שהרי כל ענין החזקת זרות הוא דוקא בעובר שבמעי אמו, אבל אבותיו של כהן זה כיון שכבר נולדו הרי כבר יצאו מחזקת זרות והרי הם כהנים גמורים, וא"כ איך אפשר לאוקמיה בחזקת אבותיו שהיו זרים מעיקרא. אמנם נראה כוונת רבינו בפשיטות, דהא הרמב"ם איירי באדם שאין אנו מכירים את אבותיו כלל, כגון שבא ממדינת הים [דמש"ה צריכינן אנו לעדות העד שמעיד עליו שהוא כהן]. ובכדי להעיד על אדם שהוא כהן צריך העד לידע שהיו אביו ואבי אביו כהנים, כלומר דכל עד שמעיד על אדם שהוא כהן הרי זה כמעיד ג"כ על אביו ועל אבי אביו שהיו כהנים עד אהרן הכהן. וא"כ שפיר כתב רבינו דכיון שמעיד גם על אבותיו ואבות אבותיו, א"כ ודאי היתה אמו של אחד מהם בת ישראל, ועל אדם זה שהיתה אמו בת ישראל אין העד נאמן לומר שהוא כהן, כיון דעדוהו היא כנגד חזקת זרות שהרי זר במעי אמו, וכיון שאינו נאמן עליו ממילא אינו נאמן ג"כ על בניו ובני בניו: ב) לכאורה קשה, איזו חזקה יש כאן, והלא כשרות הבן אינו תלוי כלל בכשרות אביו, שהרי האב עצמו אינו נפסל אם נשא גרושה, וא"כ איך שייך להעמיד את הבן בחזקת אביו שהוא כהן כשר כדי להכריע שאמו לא היתה גרושה. וע"י בריטב"א כתובות שם, ובקידושין [סו, ב] שכתב דחזקה דאבוה הוא דמסתמא לא היה נשא גרושה או חלוצה לעבור על דברי תורה ולפסול זרעו. וע"ע בקוב"ש [ב"ב לב, א] שכתב דצ"ל דדין האב שיהא בנו כמותו, ואם נפסול את הבן הוא השתנות בדין האב ומש"ה מוקמינן להאב בחזקת שלא נשתנה דינו, ומכשרינן את הבן להיות כמוהו:

סוגיית הדף

שערי ישר

שערו פרק יג

פלגינן נאמנות בע"א באיסורי

היכא שמעיד על בנו שהוא ממזר ויש לבן בנים שאינו נאמן כלל. דהתם אם הבן דין ממזר עליו ממילא גם בניו ממזרים, אבל דין איסור היין אינו מכריח לבטל המקח, כמו שאין נאמנות על האיסור מכריח לדין העונשים, כנ"ל⁵². ולא דמי ענין זה לעד אחד שמעיד על פירות שהם של מעשר שני, שכתב הר"ן בשם התוס' דכיון דקיי"ל מעשר שני ממון גבוה אינו נאמן גם לענין איסור שבו, דהתם דין אחד מכריח את השני וכמו שכתבנו לעיל בפרק י"ג⁵³. והרי זה דומה למעיד על בנו שהוא ממזר ויש לו בנים דאינו נאמן כלל. והשב שמעתתא שכתב בשער ז' פרק ד'⁵⁴ לדמות ענין זה של מעשר שני לאומר בני זה וכהן הוא, לענ"ד אינו כן. דענין זה של בני זה וכהן הוא דומה למעיד על שניו שהוא בן י"ג, דלשיטת הראשונים דמפרשי מדין עד אחד מחלקינן הנאמנות. ולשיטת הרמב"ם שכתבנו, דלשיטתו בעדות של עד אחד אם בשעה שמעיד נוגע לעונש ולאיסור לא יהיה נאמן כלל, מהא דתנינא בברייתא דכתובות דף כ"ה שהבאנו בפרק ט'⁵⁵, דאמר רבי חייא לרבי אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה תאמינו להשיאו אשה, ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה אל תאמינו להאכילו בתרומה, והשיב רבי לרבי חייא שמאמינו בתרומה רק משום מיגו, יש לומר על פי מה שכתבנו דהרמב"ם מפרש בפשטות דעדות של עד אחד אינו מתחלק⁵⁶. כמו עדות של שנים דלא מפלגינן הנאמנות, ואם אי אפשר להאמינו בכלול אינו נאמן כלל. ולשיטתו גם עד כשר דעלמא אינו נאמן כיון שנוגע גם לענין יוחסין. וכן פסק הרמב"ם בפרק כ' מהלכות איסורי ביאה הלכה ב', דלתרומה דאורייתא בעינן שני עדים כשרים, והר"ן בפרק ב' דכתובות תמה עליו, למה לא יהיה נאמן עד אחד כיון דעד אחד נאמן באיסורים, יעו"ש⁵⁷. ולפי מה שכתבנו הרמב"ם אזיל בזה לשיטתו. והראשונים שכתבו דעד אחד נאמן בזה לתרומה דסברי כשיטתם דבעדות של עד אחד באיסורים מפלגינן הנאמנות. ופשטות הסוגיא בברייתא הנ"ל מתפרשת היטב לשיטת הרמב"ם. ובעיקר שיטת הרמב"ם בנידון זה כתבנו בפרק ח', יעו"ש⁵⁷. ולפי מה שביארנו בזה לשיטת הרמב"ם מתורץ יותר כל הקושיות בסוגיא זו. דלשיטת התוס' ושאר הראשונים קשה טובה למה אינו נאמן לומר בני זה וכהן הוא בממה נפשך, אם הוא אב באמת הלא יש לו כח נאמנות לומר שהוא כהן מדין יכיה, ואם אינו בנו יש לו כח נאמנות מדין עד אחד כשה אמנם

ענין זה של בני זה וכהן הוא דומה למעיד על שניו שהוא בן י"ג

52 היינו דבדין ממזר כבר טמון בו שהבא ממנו ג"כ ממזר 'מחמתו' וזהו חלק מדין ממזר שהולד כמותו. אבל גדר איסור היין אינו ענין לדין המכירה, ורק 'בתולדה' אם בעל היין מכר יין נסך אז 'דין המכירה' הוא שאינה חלה הואיל והיין נסך אינו שווה כלום. וכן בדין עונשים, העונש הוא דין של האדם ולא של גדר האיסור עצמו. דאם אדם אוכל איסור, חל 'עליו' בתולדה דין עונש מחמת 'מקרה' האכילה של דבר אסור ולא מחמת עצם גדר האיסור.

53 עי' לעיל (פ"ד ד"ה והנה עמ' 101).

54 עי' לעיל (פ"ט ד"ה גרסינן עמ' 91).

55 עי' מה שכתבנו לעיל (פ"ט הערה 8 עמ' 93) בשיטת הרמב"ם דנאמנות האב מתחלקת בין ענין 'כהן זמנינו' ל'כהן מיוחס'. היינו דהאב נאמן להחזיק אדם כבנו כהן לענין 'חזקת כהן', אבל לא לענין קביעת דין 'כהן מיוחס' לעבודה ולתרומה דאורייתא, ע"ש.

56 ר"ן (כתובות י: מדפי הרי"ף ד"ה גרסי' עלה): "הרמב"ם ז"ל כתב דלתרומה דאורייתא בעי ב' עדים ולפיכך כתב שמעלין ממנה ליוחסין ונראה שהוא סובר דסוגיין דפשיטא לן דלתרומה בעד א' סגי היינו דוקא בתרומה דרבנן ולא ידעתי מי הזקיקו לכך וכו' אלא ודאי אפילו לתרומה דאורייתא בעד אחד סגי לרבנן דאמרי אין מעלין מתרומה ליוחסין ולפיכך לא נתחווירו לי דברי הרמב"ם ז"ל בכאן".

57 עי' לעיל (פ"ח ד"ה ולתרץ עמ' 85). וע"ע מה שכתבנו (פ"ח הערה 18 עמ' 86) בשם הצפנת פענח דתרומה דאורייתא אינו גדר 'איסור לזר' בלבד, אלא הוי גדר 'מצות כהונה' שנוגע ל'מעמדו' של כהן שאין עד אחד נאמן עליו, ע"ש.

הלכות הדרף

דרף בד

אם יש לסמוך שכהנים בזמנינו הם כהנים אמיתיים

מראי מקומות

- א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"כ הל' א-ב ה. מנחת חינוך מצ' שנו
- ב. שו"ת מהרשד"ם אהע"ז סי' רלה ו. פתחי תשובה יו"ד סי' שכב ס"ק ג
- ג. שו"ת שבות יעקב ח"א סי' צג ז. פתחי תשובה יו"ד סי' שה ס"ק יב
- ד. שאילת יעבץ ח"א סי' קנה ח. ערוך השלחן יו"ד סי' שה סעי' נה

תמצית הענין

בסוגיין האריכה הגמ' לדון, מה נחשב בירור גמור להוכיח באיש מסויים שהוא כהן, ומביאה הגמ', דבימי נחמיה הרבה כהנים לא היו יכולים למצוא ראייה ליחוסם, והורה נחמיה דהם בחזקתם, שהיו אוכלים תרומה ככהנים. ובזמן הזה, כתב **הרמב"ם** דכל הכהנים אינם כהנים מיוחסים, שהרי אין לנו עדות על אביהם ואבי אביהם עד מי ששימש על גבי המזבח בביהמ"ק, אלא הם רק בחזקת כהנים.

מפורסמת תשובת **מהרשד"ם**, שדן לגבי שבוייה שהעידו עליה עד מפי עד שהיא טהורה, ומסיק להקל להשיאה לכהן, משום שכהנים דידן אינם מיוחסים אלא הם רק בחזקת כהנים, ולכן די להחמיר באיסור ודאי, אבל בספק כזה י"ל ספק דרבנן לקולא. **ובשו"ת שבות יעקב** הביא דברי המהרשד"ם, ועפ"ז כתב להקל בכהן שקידש אשה חלוצה, שאין כופין אותו להוציאה, משום דחלוצה לכהן הוא רק איסור דרבנן, ויש להקל בכהנים דידן.

ויש בזה נפק"מ גם לגבי פדיון הבן, דהנה הדין הוא שאם ירצה הכהן יכול להחזיר החמשת סלעים, אבל לא יהא רגיל לעשות כן, כדי שלא להפסיד שאר כהנים, שא"כ כל העולם יתנו פדיוני בכוריהם רק לו. אך **בשאלת יעבץ** הביא, דבזמנינו המנהג להחזיר הפדיון, וכתב, שטוב וישר לנהוג כן, כיון דכהנים דידן אינם מיוחסים אלא רק בחזקת כהנים, לכן אין להם להחזיק הכסף, משום דיש בזה ספק גזל, דשמא אינם כהנים, ואע"פ שאנו חוששים שהם כהנים בכל ענינים, היינו לחומרא, אבל משום ספק גזל ראוי להחזיר הכסף. והוסיף, דכדי לצאת מידי ספיקא טוב שיפדה האב את בנו מכל כהן שיוכל למצוא, דילמא מתרמי ליה כהן מיוחס. וגם כ' שכדאי לפדות בן הכהנת והלויה משום ספק דאורייתא. גם **המנחת חינוך** דן, איך יש לצאת ידי פדיון הבן בזה"ז, והציע עצה, שיזכה הכסף ע"י אחר למי שהוא כהן אמיתי.

הפתחי תשובה בסי' ש"ה הביא דברי היעב"ץ, אך הביא שהחתם סופר חולק עליו, וציין למש"כ בסי' שכ"ב. ובסי' שכ"ב הביא הפתחי תשובה כמה אחרונים שחולקים על כל עיקר סברתו של המהרשד"ם, וסוברים שאין טעם להקל כלל בכהנים דידן, אלא כיון שהם בחזקת כהנים אנו צריכים להחזיקם ככהנים גמורים בין להחמיר ובין להקל. **והערוך השלחן** כתב, דח"ו להקל בזה, וסיים, שלדעתי אסור לשמוע דברים כאלו להקטין מעלת הכהונה בזמנינו.

הלכות הדף

תקפב

שו"ת

אבן העזר – סימן רלה

מהרשד"ם

ששמעתי שאלמנה זו לא נשאת, וא"כ הדין עמה אם כן הוא האמת שיש בידה שטר כתובתה.

ואפילו ידעה שבנה מכר הבית לא הפסידה בזה זכותה, דגדולה מזה שנינו בפרק בתרא דכתובות (קט. א) העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אחד, יכול הוא שיאמר השני נוח לי והראשון קשה הימנו וחכמים אומרים אבד זכותו. ע"כ. הרי שלדעת אדמו"ר שאפילו (שהעורר) [החותם] על השדה שנמכר והעורר בא להוציא השדה מיד הלוקח, שיש כח ביד העורר להוציא מיד הקונה אפילו שהוא חתום העורר בשטר, משום דיכול לומר הראשון קשה לי והשני נוח לי יותר. ואע"ג דאין הלכה אלא כחכמים שאמרו שאבד זכותו, מכל מקום כבר כתב הר"י בעל הטורים בפשיטות חו"מ סי' קי"א וז"ל, לזה שמכר נכסים וחתם המלוה על שטר המכירה לא הפסיד בשביל זה זכותו וטורף מהלקוחות שיוכל לומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו. ולאומר שיאמר ואיך אפשר שיהיה הדין כך אחר שאין הלכה כאדמו"ר בזה, כבר הרגיש מהר"י קארו ז"ל בבית יוסף ותירץ דלוה שאני וק"ל. מכל מקום הטור הביא הדין בפשיטות מבלי חולק, אעפ"י שדרכו להביא סברות וכאן לא הביא, משמע א"כ דדין זה לגבי לזה כסחם משנה, וכבר כתבתי שנדונייא דין חוב לה, וא"כ זכתה האלמנה בדינה שאפילו היה הקונה מוחזק בבית ודר בה כמה שנים היתה יכולה להוציא את הקונה מן הבית. ואפילו שידעה במכירה לא היה מועיל לקונה טענה למה לא חבעה מן המוכר קודם שימכרנה לי, כי יכולה היא שתאמר בני לא הייתי יכולה עמו או הייתי רוצה להמתין לו והייתי גובה כתובתי ממנו ממקום אחר, אבל עתה שאני רואה שאין לי ממה לגבות כתובתי רוצה אני לגבות כתובתי מבית זה.

הזאת וממנו ירשנו כו' כנדוע¹³⁸⁵, אבל בנדון דידן לא מהני שום טענה לא לקונה ולא ליורשים, לפי שהטעם שמועיל טענת החזיק בה ג' שנים היינו מטעם שהיה לו למחות ולא מיחה, ובמלוה לא שייך האי טעמא, שהרי הבית אין לו בה אלא שעבוד בעלמא ואינו יכול לומר לעדים פלוני מחזיק בשלי בגזל, כי אינו כן כי אולי הלוח יסלקנו במעות או בדבר אחר וא"כ איך ימחה, ובמקום שאין מחאה אין חזקה¹³⁸⁶. כל שכן וק"ו בנדון זה שלעולם לא זו בנה מהבית, מה לה ולצרה לצעוק, שהרי אינה רואה בבית אלא בעל חובה בנה, ורצתה להטיב עמו ושלא לתבוע כתובתה ממנו אלא לזמן ארוך כשתרצה, וכבר כתבנו שהדין כן בכל אלמנה שכל זמן ששטר כתובתה בידה גובה כתובתה לעולם.

לפיכך רואה אני שהקונה איהו דאפסיד אנפשיה שלא קנה מן האלמנה בעצמה גם כן. והרי מעשים בכל יום שכרי שלא יוכל שום אדם לערער גובים בית דין הבית או החצר לאלמנה ואח"כ קונה, [וזה] שלא נוהר לעשות כן הניח מעותיו על קרן הצבי, ואם כן רואה אני שהדין עם האלמנה וזכתה בדינה.

סימן רלה

שאלה. שבויה שנשכית יחודה מבת שלש שנים ויום אחד, ואשה מפי שבויה שנשכית עמה מעידה שהיא טהורה, ושאל השואל אם יכולה להנשא לכהן אם לא¹³⁸⁷.

תשובה. ראיתי תשובות מהחכמים השלמים חכמי אנדרינופלה יע"א וכולם מסכימים להחיר, והביאו ראיות בפרט החכם השלם כהה"ר שם טוב עטיאה האריך יותר ונשתטח בצדדין וצדי צדדין, וכתב שיש להסתפק בזה שני דברים, אחד שלא מצינו בדין זה שיאמרו הפוסקים ולא בתלמוד בבירור שמועיל עד מפי עד להכשיר כמו שאמרו כן בעדות אשה שמת בעלה, גם מצינו דאינו בבית יוסף וצ"ל (אה"ע סי' ז) שכתב וז"ל, ואם עד מפי עד מעיד עליה שלא נטמאה אפשר שהוא נאמן כמו בעדות אשה שמת בעלה, ואם

הכתובה מהלוקח אף שיש להלוקח בו חזקה, דיכול לומר לא חששתי למחות כיון דאין הקרקע שלי ושמה אמצא לגבות מבני חורין. ועיין שם בפ"ת. 1387. שאלה זו נדונה גם במהרש"ן ח"א סי' ס"ח. ובראנ"ח בסי' כ"ב-כ"ג, ועל ידו וע"י רבי שם טוב עטיה.

1385. משנה ב"ב ריש פרק ג', ולגבי יורשים משנה שם מ"א ע"א. 1386. כן מבואר בתשו' מיימוני לסדר נשים סי' ה', מובא בדרכי משה ובסמ"ע סי' ק"מ ס"ק ו' וז"ל: "דחזקה ג' שנים אינה רק כנגד הטוען על גוף הקרקע, אבל מי שאין לו בקרקע רק שעבוד חוב או כתובה, לא מהני בזה חזקה, ור"ל שיכול לגבות החוב או

(לא ב"ל) [הוא ז"ל] נסתפק מי הוא זה ירצה להקל ראשו ולומר בפירוש שהוא מותרת. עוד שנית יש להסתפק בדבר הזה, דאם תמצא לומר שעד מפי עד נאמן, אם צריך שיעיד שאמר לו העד הראשון שלא זה ידו מתוך ידה, או אם יספיק שיאמר העד הראשון אמר לו שאשה זו טהורה לבד, וגם בזה הביא צדדים והראה פנים לאסור ולהתיר.

ואני רואה שדבר זה צריך עיון כדי להכריע בבי' הספיקות הנז' העומדים לפנינו בדין זה, לפי שמצינו ראיון דברים סותרים בזה הענין, אחד עדות אשה שמת בעלה כשהעד הראשון עומד לפנינו וצריכים לחקור ולדרוש היאך ידע עדות זה כו', וכמו שכתב הרמב"ם (הל' גירושין פ"ג הט"ז), ואם העד השני שמעיד מפיו אינו צריך שיעיד רק שמעתי מפיו שפלוני מת ואין אנו צריכים לחקור ולדרוש איך ידע¹³⁸⁸, א"כ היה אפשר לומר קל וחומר ומה באיסור אשת איש החמורה אין אנו צריכים בעד השני לחקור ולדרוש, בעדות איסור שבוייה הקל לא כל שכן. ויש צד אחר לומר שאין הדין כן, שהרי מצינו בעדות אשה שמת בעלה שכשרים נשים ועבדים וקרובים, שכ"כ הטור ז"ל בפירוש (אה"ע סי' יז) (עד) [עבד] או קרוב מותרת להנשא, משמע ודאי אפילו בנה או בתה מן האשה עצמה, ולא הוציאו אלא אותם נשים שאמרו חכמים (יבמות ק"ז, א) ששונאות זו את זו, ובעדות שבוייה בנה ובתה ושפחתה פסולים¹³⁸⁹.

ומצד אחר אנו רואים היפך מזה, שכתב הרמב"ם (הל' גירושין פ"ב הכ"א) והסכים עמו הטור (אה"ע סי' יז) שאם אשה נשאת על פי עדות אשה ובא אח"כ עד כשר והכחישה תצא, ואילו בשבוייה כתב (הל' אסו"ב פ"ח הכ"א) דאפילו אשה מתירה ועד כשר מכחישה אפילו לא נשאת ממש אלא שהתירה להנשא מצד עדות האשה, תנשא ולא תצא מהתירה ראשון. והשתא מה נפשך אי אולינן בחר טעמא דאשה דייקא ומנסבא ומשום הכי מקלינן, גם כשהעידה האשה בהתירה אעפ"י שבא אח"כ עד כשר והכחישה היה לנו להקל ולומר לא תצא מהתירה הראשון כמו שאנו אומרים בשבוייה, ואי אולינן בחר טעמא דשבוייה הקלו היה לנו להקל בעדות בנה ובתה ושפחתה כמו שאנו מתירין בעדות אשה. וכל זה עמד לפני, ולכן אמרתי שהיה צריך לי עיון כדי להכריע לצד אחד¹³⁹⁰.

אלא שאני אומר שאני סומך בזה על מה שכתב הריב"ש בסימן צ"ד וז"ל, כל שכן כהנים שבדורינו שאין להם כתב היחס, אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרא ראשון בתורה כו'. יעויין שם. הרי שכהנים בזמננו אינם כהנים ודאי, (בתשובה) [ומה] שהכהנים בזמן הזה שעולים ראשון לקרוא בתורה אינו אלא מנהג בעלמא, שהרי אין להם ספר היחס, שמעת מינה שאינם כהנים ודאי אלא ספק¹³⁹¹. וא"כ אחר שאיסור זה דשבוייה אינו אלא איסור דרבנן וכמו שכתב

רמב"ם שם. ועי' במגיד משנה שם, ולעיל סי' מ"ו הער' 643. 1388. כתובות כ"ו ע"ב: "כתנאי, זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה ואחיה ואחותה, אבל לא בנה ובתה ולא עבדה ושפחתה, ותניא אידיך הכל נאמנים להעיד חוץ מהימנה ובעלה". ובפוסקים הזכירו שבעלה ושפחתה אינן נאמנים, ולא הזכירו בנה ובתה. ועי' בחלקת מחוקק סי' ז' ס"ק א' שעמד בזה, וכתב שלא פסקו כברייתא קמייתא. ע"ש. אבל הלחם משנה כה"ל איסו"ב פ"ח ה"י"ז כתב שהרמב"ם פסק כקמייתא, ואין בנה ובתה נאמנים אלא במסל"ח כשפחתה. ע"ש. וזו דעת רבינו. 1390. עי' בראנ"ח ומהרש"ך שם שהאריכו בזה. וברמ"א באה"ע סי' ז' סע' ב' גו"כ שם. וחכם צבי סי' קמ"א. וברכי יוסף שם אות י"ב. וחיים שאל ח"ב סי' מ"ה. וחיים ושלום ח"א סי' ט"ו. והורח חסד [לגרש"ז מלובלין] אה"ע סי' ל"ג. 1391. כ"כ בחלק יו"ד סי' רנ"ה בקיצור, על חשש לעז על הכהונה: נראה בעיני כי כהונה בזמן הזה אין ולא ורפיא בידן, כי אין לנו ספר היחס בזמן הזה וכמו שכתב הריב"ש כו'. וכתב מהרי"ט בח"א סי' קמ"ט וז"ל: "ואותם זוחי הלכ החוקעים עצמם בדבר הלכה ויגאמו נאם שהכהנים שבזמנינו אין להם חזקה והביאו ממה שכתב הריב"ש ז"ל, וחלילה לרב ז"ל שבא להפקיע חזקת כהונתם כמה שהחזיקום עד עתה ככהנים כו', ומה שהרב מהור"ר שמואל די מדינה ז"ל נסתייע מרב"ש לא אמר כן אלא לענין שבוייה שנשבת ויש לה עד מפי עד מעידה שהיא טהורה כגון אשה מפי אשה, ואמר הואיל ושבוייה דרבנן ומספקא מילתא אם נאמן בה עד מפי עד עשאו כספק ספקא, ואף על גב דספק זה דכהן אין ראוי לקרותו ספק בפני עצמו לענ"ד כמו שביארתי לעיל, מכל מקום לא הקל בה הוב ז"ל אלא בשבוייה דרבנן דספיקא לקולא וכל שכן כספק

ספקא, אבל בגרושה דמראורייתא גרושה ודאית פשיטא דכייפינן ליה להוציא, ועוד אפי' תימא דספיקא הוי מי לא מפקינן מספק באיסור כהונה" וכו'. ותורף דבריו הוא דגדולה חזקה כו' וכיון שהחזיק עצמו כהן שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא כו'. גם מהר"ש בתורת חיים ח"ג סי' ג"ד האריך לדחות ראיית רבינו מהריב"ש. גם מהר"י הלוי בס"י ל"ג כתב שלא כ"כ הריב"ש אלא לגבי דידן שאין אנו חייבים לכבדו כו', אבל לגבי ידהו כיון שהחזיק עצמו ככהן ואמר בפיו כהן אני שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא כו' ולא חשיב ספק כלל, והביא דברי המגיד משנה הל' איסו"ב פ"ב ה"י"ג על מה שכתב הרמב"ם מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן אבל אוסר עצמו בגרושה כו', וכתב המ"מ: "אבל אוסר את עצמו וכו', זה פשוט משום דשוניהו לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא. וכתב רבינו ואם נשא או נטמא לוקה, והטעם שכיון שהחזיק עצמו ככהן, מעיקרא כשהן מתירין בו אינה קרויה החראת ספק לגבי נפשיה שכבר נאסר כודאי על פיו שהוא נאמן על עצמו להחמיר, אבל האשה אינה לוקה על פיו". ע"ש. הרי דהוי ככהן ודאי למלקות נמי משום דשויה אנפשיה כו'. וקלסיה הגר"ד אופנהיים בתשו' שנדפסה בחוות יאיר סי' א'. כרם בשבות יעקב ח"א סי' צ"ג האריך לדחות דברי מהרי"ט, דלמה שהחזיק הוחזק, לנשיאות כפים וחרומה דרבנן, ולמה שלא הוחזק לא הוחזק כו'. וגם לא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא בתורת ודאי אלא ספק, דלא קים ליה בנפשיה כודאי שהוא כהן כו', וגם לא שויה אנפשיה כו' אלא במידי דרבנן כו', ושפיר מהני ס"ס כו'. ע"ש.ב. אבל דבריו קשים מהמבואר במ"מ הג"ל, אמנם כתב שם המשנה למלך שאינו לוקה על פי עצמו אלא בהחזק כו', מי"מ סתם כהנים נמי הוחזקו. וצ"ע. שו"ר שעמד בזה בבית אפרים

הלכות הדף

תקופה

שו"ת

אבן העזר – סימן רלח

מהרשד"ם

ואם תמצא לומר אסורה לכהן שמא זה אינו כהן אלא ישראל¹³⁹⁶.

הרמב"ם¹³⁹², א"כ די לנו להחמיר במה שהוא איסור ודאי, אבל בענין ספק כזה¹³⁹³ ראוי לנו לומר ספיקא דרבנן לקולא. עוד דהוי ספק ספיקא מחהפך, ספק כהן ספק ישראל, ואם תמצא לומר כהן ספק מותר ספק אסור¹³⁹⁴, ויש לנו¹³⁹⁵ לומר גם כן שבויה זו ספק אסורה לכהן ספק מותרת לכהן.

וספק הוחלפו אסורים, ולא אמרי' כיון שגבינות של גוים היו ספק איסור יש בכאן ס"ס להתירם, כיון שגבינות של גוים נאסרו בגזירה לא חשיב ספק, הכא נמי ספק שבויה לא חשיב ספק כלל כיון שחכמים אסרוה בחזרת ודאי. והאר"ך בזה. ע"ש. [וכ"כ בנוב"ק אה"ע סי' ס"ן]. ומלל דבריו מיושבת קושית הגר"ד אופנייים על ד' רבינו, כמבואר. והנה ראיתי בפתחי תשובה סי' ד' ס"ק ב' שכתב להקשות על דברי השער המלך, אמאי הקשה על רבינו מס"ס בחרי גופי, הרי לפי מה שכתב ספק שבויה לא חשיב ספק, היה לו להקשות עליו דלא הוי ס"ס מטעם זה גופיה. ע"ש. ולענ"ד שפיר לא הקשה מזה השער המלך, כי ס"ס זה שכתב רבינו אינו משום שבויה עצמה הויא ספק, אלא משום ספק אם מהני עדות עד מפי עד בשבויה, וכדביארתי דבריו בהערי' הקודמות. אמנם לפי זה גם ק"י השער המלך עצמו יש ליישב, דכיון שהספק הוא אי סמכינן על עד מפי עד בשבויה, הוי כספיקא דדינא דשפיר מצטרף לעוד ספק ולא חשיב כלל בחרי גופי, אע"פ שהוא ספק אם האשה מותרת או אסורה, מ"מ הספק הוא בדין ולא בחרי גופי. ודוק. ובאמת השער המלך הביא דברי רבינו בסגנון זה: "כתב מהרשד"ם כו' אינם כהנים ודאים נראה דמותר לישא שבויה דהוי ס"ס כו', הרי שסבר שכונת רבינו דכל שבויה שריא לכהן בזה"ו מטעם ס"ס. והנלע"ד כתבתי, שכונת רבינו דהוי ספק משום דלא בריא לן אי סמכי' על עד מפי עד בשבויה דיש צדדים לכאן ולכאן כמבואר בדבריו, וחשיב להך ספק כספיקא דדינא, ולא הוי כלל ס"ס בחרי גופי, והשער המלך לא הקשה כן אלא לפי פירושו שסתם שבויה הוי ספק, וכנהי' זמנינו הוי ספק שני, וכנ"ל. ודוק. ויען כי ראיתי רבים ושלמים שנמשכו אחר הפתחי תשובה בזה, וכתבו שרבינו מתיר סתם שבויה לכהן בזה"ו משום ס"ס, טרחתי ומצאתי דהך פירושא שכתבתי כו' רבינו לאו ידידי הוא, וכבר מהר"ט סי' קמ"ט הנ"ל בהערי' לעיל כתב: "ומה שרוב מהור"ר שמואל די מדינה ז"ל נסתיעי מדברי הריב"ש לא אמר כן אלא לענין שבויה שנשכית ויש לה עד מפי עד מעידה שהיא טהורה כגון אשה מפי אשה, ואמר הואיל ושבויה דרבנן ומספקא מילתא אם נאמין בה עד מפי עד עשאו כספק ספקא". הרי שפירש כאמור שאין דעת רבינו להחשיב סתם שבויה כספק, אלא מיירי במי שיש לה עד מפי עד ומספק"ל כו'. ואעיקרא מ"ש השער המלך שסתם שבויה לא חשיב ספק כיון שנאסרה כו', ע"י למהר"י קובו בנבועות עולם סוף סי' ו', שהביא סברא זו מרנפשיה ודחאה, וכתב שמרברי הרא"ש בכתובות פ"ב (סי' ל') שכתב: "אם יש מחבואה אחת מצלת על כל הנהנות כו' לא איפשיטא בעיא זו ורב אלפס ז"ל פסק לקולא, כיון דדחי הש"ס הכא מי ימר דאיטמי אלמא דמקילנא ביה דאמרינן בכל חדא וחדא שמא נחבית ואח"ל לא נחבית שמא לא נטמית" כו', מוכח שאיסור שבויה אינו אלא ספק ומצטרף לס"ס. עוד הוכיח כן מדברי הרד"ך [בית ח]. ע"ש. גם בסדר אליהו רבא דף פ' ע"ג כתב: "וכבר ראיתי לרד"ך דמכח הקולות שהקלו בשבויה חספ כמושלם דהוי איסורא דשבויה חומרא דרבנן בעלמא היא, וכטעם כל דהוא שיתושלם עליה להחירא דלא הוי בכלל גזירת חכמים שריא, וכן חספ כמושלם הרב משפטי שמואל סי' פ"ה כו'. עכ"ל. וע"י עוד בדוכב משי"ר ח"ג סי' צ"א. והנה לפי זה חזרה ק"י הנ"ל לדוכתא, אמאי בזה"ו לא שריא סתם שבויה לכהן, הא ככל שבויה ישנו ס"ס זה, כדהקשה הגר"ד אופנהיים הנ"ל על ד' רבינו [ומשמע שפירש דבריו כמהר"ט הנ"ל

אה"ע שלהי סי' קכ"ב, וכתב שכיון שכתב הרמב"ם הרי זה לוקה כו' י"ל דמיירי בזמן שהיו סמוכין והוא אומר על עצמו שהוא כהן מיוחד ואביו היה אוכל תרומה דאוריית, אבל אם היה אומר שאביו אוכל תרומה דרבנן ככהני חזקות אינו לוקה כו', וכהשבו"י. ע"ש. והוא דוחק, דבזמן הזה קאמר, ותו גם בזמן בית שני שהיו סמוכין לא היה תרומה דאוריית כלל לשיטת הרמב"ם בהל' תרומות ספ"א. וצ"ע. וע"י מ"ש בזה בפ"ת יו"ד סי' רכ"ב ס"ק ג' ואה"ע סי' ו' ס"ק ב'. ובית אפרים ארי"ח סי' ו'. וחק"ל באה"ע סי' ב'. ורב פעלים ח"ב ארי"ח סי' ל"ט. 1392. נראה שכונתו למ"ש הרמב"ם בהל' איסור"ב פי"ה הי"ז: "ואפי' עבר או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו, ושתי שבויות שהעידה כל אחת מהן לחבירתה הרי אלו נאמנות, הואיל ואיסור כל הספיקות כולן מדברי סופרים לפיכך הקלו בשבויה". ומפרש רבינו שאין כונתו כפירושו האחרונים שהוא לשיטתו בעלמא שספיקא דאורייתא מדרבנן לחומרא, דאין זה טעם מספיק, דעל כרחק הכא הקילו יותר משאר ספיקות, ומה ראו על כך, ומה טעם הוא זה שחומר הספיקות דרבנן. הא בעלמא התמירו בספיקות, ולכן מפרש שכונת דברי הרמב"ם שיעקב איסור שבויה הוא מדברי סופרים וספיקו להקל, שחומר הספיקות כולו בידם והם הקלו בספיקי דרבנן. נראיתי בנוב"ק אה"ע סי' ס"ו, שכתב שהוא ספק דאוריית והרמב"ם לשיטתו. ע"ש. אבל נראה שחזר בו מזה בנוב"ת אה"ע סי' כ"ט וכתב: "והגע בעצמך הרי שבויה שאסורה לכהן ע"פ פשטן של דברי הראשונים הוא רק מדרבנן, וכן שטחיות כמה סוגיות בש"ס שאמרו בשבויה הקילו משמע שהוא רק מדרבנן". ע"ש. וכ"כ להדיא כמה ראשונים. וע"י בסדר אליהו רבא דף פ' ע"ב כ"ג. ודברי יציב אה"ע סי' כ"ג. ואכמ"ל. 1393. פשוט לענ"ד שכונתו כה"ספיק כזה" שיש עד מפי עד, ומספק"ל אי דאוי לסמוך עליו. וע"י בהערה בסוף הסימן. 1394. לענ"ד כונתו ספק סמכינן על עד מפי עד כו' בדלע"ד, ואין כונתו כלל שעצם איסור שבויה הוי רק ספק איסור. וע"י בהערי' בסוף הסימן. 1395. להפוך הספק ולומר כו'. 1396. כתב השער המלך בהל' איסורי ביאה פי"ט הכ"ג: שאע"פ שגם אלמנת עיסה הוי ס"ס ואסורה לכהן לכתחילה [משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה ממנה אסורה לכהן, אע"פ שכל אחר מהמשפחה הוא ספק וגם החלל עצמו הוא ספק כמבואר ברמב"ם שם], הרי דלא מהני ס"ס בכהונה, הא לא קשיא דדוקא כהן ודאי עשו בו מעלה ביוחסין והתמירו אפי' בספק ספיקא, אבל היבא דמעיקרא מספקא לן אי כהן הוא או לא בהא ודאי לא עשו מעלה ביוחסין. אבל הא קשיא, דס"ס זה שעשה מהרשד"ם הוא ס"ס בשני גופים, וס"ס בשני גופים לא אמרינן, כמו שכתב הרא"ם ז"ל [בביאורו על הסמ"ג הל' מגילה] כו'. ע"ש. וקושיא זו אינה אלא לפי פירושו בדברי רבינו, שהספק הוא בסתם שבויה, כמו שאבאר, עוד ראיתי להגר"ד אופנהיים בתשו' שבחנות יאיר סי' א' שהעיר על ד' רבינו ז"ל: "ובאמת לפ"ד הרשד"ם בזמן הזה כל שבויה תהיה מותר לכהן דספק זינחה או לא, ואח"י זינחה סן הוא אינו כהן, והוא ס"ס דמתהפך, ובאמת אגן אסרינן שבויה אם אכהן ולא פורס עליו אדם מעולם כו' ומסורש כתב הרב המגיד אם נטמא כהן מלקין כי לא היה התראת ספק כיון דמחזיק נפשיה לכהן. ע"ש. ורש"י ק"י זו נמצא כבר במהר"י הלוי הנ"ל, והביא משמו בשער המלך שם שכתב שספק שבויה הוי ס"ס ומותרת לכהן, ודחה דבריו על פי המבואר באו"ה ובפרי"ח שגבינות של גוים שהיו בבית ישראל

קעח שאלות ותשובות ח"א אבה"ע שאלה צג שבות יעקב

דוקא אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור כמו שהוא בנדון שלפנינו, אבל אם דעתו לכנוס אותה לבסוף, כל העומד לכנוס ככנוסה דמיא, מיד חל עליו חרם רבינו גרשום מאור הגולה שלא לישא אשה על אשתו אף כשהיא עדיין ארוסה כיון שדעתו לכנוס, ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב כיון שעתיד לכנוסה, לכן בסימן ס"ג דהוא רוצה לכנוס, רק שהיא מורדת עליו או שפשטה לו את הרגל, לכן חל עליו חרם רבינו גרשום מאור הגולה וצריך היתר מטעם מורדת²⁹⁶. ועפ"ז יתיישב בטוב דברי מהרי"ק ורמ"א ואין סתירה בדבריהם. גם בתשובת דברי ריבות סימן ש"ה האריך לקיים דברי מהרי"ק שלא חל חרם רבינו גרשום מאור הגולה בארוסה, אך שמקשה שם מדברי הגהות מיימוני נחשוכות סימן לדן שנראה שסותר להאי דמהרי"ק, ולפי

מ"ש לחלק בין אם רוצה לכנוס לא קשה כלל מהאי דהגהות מיימוני ע"ש, דהתם רצה לכנוס ולא לפטור. וכן הסכמת תשובת מהרשד"ם חלק אבן העזר סימן ע"ח כהאי דמהרי"ק. וכל שכן בנדון דידן דאין כאן חשש קידושין כלל כזה במדינות אלו דמסבלי והדר מקדשי, אפילו לענין איסור אשת איש, וכל שכן בחרם רבינו גרשום מאור הגולה, והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין²⁹⁷.

[מ"ש בשם גדול אחד, בתשובת מהר"צ נחם צבי] סימן קכ"ד כתב שמאתו יצא הדברים, והאריך להשיג עלי ועושה סניגורין לדבריו, ובחלק שני סימן קי"ב הראיתי שכל דבריו מופרכים, ע"ש דברי ברורים בלי פקפוק כלל (מהדורא בתרא).]

כנ"ל הקטן
יעקב

שאלה צג

מחכם השלם מארץ איטליא,

כהן אחר שהוחזק ככהן זה ימים רבים לקרוא בתורה ראשון ולישא כפיו, ועתה אירע מקרה בלתי טהור מכלי דעת, שנשא אשה אחת אלמנה שמת בעלה השני שישבה תחתיו כעשר שנים, וקודם שנשאת לבעל שני שמת בעלה ראשון בלי זרע קיימא והזקקה לחליצה וחלץ לה כדינה, אך הואיל שנתיישן הרבר נשתקע ולא נאמר וליכא דשמע בחליצה, ואחר שנשאת לכהן זה הרגישו בו איזה זקנים שבדור דידעו בחליצה הקודמת. ועתה יוריגו רבינו איך יש לנהוג ברין כפיה על הגט על פי סוגית הש"ס ופוסקים ראשונים.

תשובה, לכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ס פרק יש מותרות [יבמות] דף פ"ה ע"א, תנו רבנן אלמנה לכהן גדול, גרושה

וחלוצה לכהן הדיוט יש לה כתובה זכו, וכופין אותו להוציא. ובשולחן הטהור באבן העזר סימן ו' סעיף א' דבחלוצה אסורה מדרבנן וצריך להוציא אם היא ודאי חלוצה. ובסעיף ו' שאם נשא אחד מהפסולות מחרימין אותם זכו עד שיגרשה, וכמבואר ג"כ באבן העזר סימן קנ"ד [פכ"א]. וכן מבואר להדיא בתשובת הריב"ש סימן שמ"ח דבכל איסורי דרבנן כופין להוציא, וכל שכן באיסור כהונה דחמיר יע"ש.

אך ראיתי מ"ש בתשובת מהרי"ט חלק א' סימן קמ"ז וקמ"ט, ותשובת חוט השני סימן י"ז בשם תשובת מהר"ש די מדינה (מהרשד"ם) באבן העזר סימן רל"ה דכל כהני זמנינו הוי להו כהנים מספק ומותרין בשבויה דרבנן, כיון דאין להם כתב יחוס לכהונה רק

שאלות ותשובות ח"א אבה"ע שאלה צג שבות יעקב קעמ

דריע חזקייהו, ופירשו תוספות כיון שלא מצאו כתבים המתיחסים איתרע חזקתייהו, וא"כ הוא הדין בנדרון דידן בכהני זמן הזה שאין להם כתבים המתיחסים איתרע חזקתייהו, והוי רק ספק ובדרבנן להקל²⁹⁸. ואף שכתשובת מהרי"ט סימן קמ"ט ביקש לדחות פירוש התוספות בזה ולתפוס דעת רש"י שפירש דריעא חזקיייהו במה שאין אוכלין בקדשים, ומ"ש התוספות ולא נהירא דמ"מ איכא למיחש דאתי לאסקינהו מתרומה לקדשים ומקדשים ליוחסין, כתב מהרי"ט שם זו"ל, ותמיהא לי בדברי תוספות אלו, חדא דודאי לא אתי להתיר קדשים אפילו בזמן הבית שיש הוכחא במה שאינן אוכלין קדשים דתדירי בכל יום, ורואין שאינן חולקין עם אחיהם היינו ריעותא ויוצא להם שם פסול, דקלא אית לה למילתא וידעו שנגאלו מן הכהונה. ותו דלקדשים ליכא למיחש, ששם היו סנהדרי גדולה יושבת ודנה את הכהונה, וכדאמר לקמן בפרקין [שם ע"ב] גבי אין בודקין מן המזבח ולמעלה, דאי לאו דבדקינהו לא הוי מסקי ליה, ודוקא ליוחסין איכא למיחש עכ"ל.

ולענ"ד אין כאן אפילו קצת תימא, דמ"ש דקלא אית ליה כיון דתדירי בכל יום, תקשה לאותו מ"ד מעלין מנשיאות כפים ליוחסין אפילו בזמן הבית, איך מעלין כיון דלית ליה לברורי שחלק בקדשים, א"כ איתרע חזקתייהו ואין מעלין אותו ליוחסין, אלא ודאי דאין זו ריעותא במה שאינן חולק בקדשים בכל יום, כי די אם נוטל חלק פעם אחת בשנה, וכדאיתא בחולין דף קל"ג [ע"א] גבי אביי לבר ממעלי יומא דכיפורי משקל שקול לאחזוקי נפשיה בכהני, ואי לאו דאניס ליה עידנא משקל לא הוי שקיל, והוי סגי במה דפריס ידיה בנשיאות כפים לאחזוקי נפשיה

מכח חזקה, וכמ"ש הריב"ש סימן צ"ד. וא"כ בנדרון דידן בחליצה דרבנן אין להחמיר להיות כופין להוציא כיון דכהני ספק נינהו, דהא מהאי טעמא ספק חלוצה אם עבר ונשא אין צריך להוציא. וכן מבואר ג"כ בתשובת מהרי"ט שם סימן קמ"ז בתשובה לחכמי לועזים דדוקא בגרושה דאסור מדאורייתא יש לכופו בזמן הזה, משא"כ בשבויה דרבנן נראה דמסכימים עם דעת תשובת מהר"ש די מודינה דאין לכפות להוציא יע"ש. וא"כ הוא הדין בחליצה דרבנן בכהני זמן הזה וחד טעמא לכולהו. ואם אנו רוצין להשוות לזה דעת הריב"ש בסימן שמ"ח והשו"ע סימן ר', צ"ל דהם מיירו דוקא בכהנים מיוחדים כמו בזמן הש"ס, אם נמצאו כן בזמנינו אז כופין אותו להוציא, משא"כ בכהן זמן הזה שאינם מוחזקים וידועים לכהנים גמורים רק מכח ספק, אין להחמיר עליהם באיסור דרבנן.

כרם ראיתי בתשובת מהרי"ט שם בסימן קמ"ט גם בתשובת חוט השני סימן י"ז השיגו על תשובת מהר"ש די מודינה דספק זה דכהן אין ראוי לקרותו ספק יע"ש. איברא אחר העיון נראה דמשום הא לא חברא, כי לפענ"ד אין דבריהם מוכרחים וברורים כלל לדחות דברי מהר"ש וסייעתו מהלכה, והלכתא כוותיה דשמואל מדינה. כי עיקר שורש ועיקר מטרין שלהם בהשגתם מהא דאמרינן [קידושין ס"ט ע"ב] גדולה חזקה במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול וכו', מהא דהחזיק עצמו בכהונה ושויא אנפשיה חתיכה דאיסורא לפסול כפסולי כהונה כמבואר באבן העזר סימן ג' ע"ש דבריהם באורך. ובאמת אין לדבריהם יסוד כלל, כי השורש הראשון מהא דגדולה חזקה, המעיין בש"ס דכתובות דף כ"ד [ע"ב] וכ"ה [ע"א], ובקדושין דף ס"ט [שם] שאני הכא

להם איתרע חזקתייהו, אבל עתה שאין לשום כהן כתב יחוס איך יעלה על הדעת דאיתרע חזקתייה במה שאין לו כתב יחס, ודבריו נכונים.

298. בשו"ת יד חנוך סימן מ"ט כתב אמנם הריב"ש שם רוקח בקונטרס החזקה השיב עליו דבשלמא שם שהיה לכל הכהנים כתב יחס, לפיכך אלו שלא היה

שאלה קנה

ראיתי להזכיר צענין מה שנהגים הרבה כהנים להחזיר הפדיון, שנכון הוא צעניי, וטוב וישר לנהוג כן תמיד, אע"פ שכחתי ז"ל [טורש"ע י"ד סי' ש"ה ס"ח] שלא יהא הכהן רגיל בכך, הני מילי ככהנים מיוחסים ידיהו, אבל ככהני חזקה בעלמא כי האידנא איצט, אע"ג דלחומרא אולינן צהו לכל מילי, ופרקינן צכורים על ידיהו, משום דלא אפשר באחריני, מיהא להקל לא, דהיינו להוציא ממון האב מספק, נראה שאין כהן יפה להפקיע ממון בחזקת הגרועה, וכמעט שאני אומר דמדינא זריכין להחזיר, ולפחות כל כהן יחוש לעצמו לפרוש מספק גזל שמה אינו כהן, (דלא דמי לכתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים [בכורות נ"א ע"א] ועי' מ"ש צ"ד צלחם שמים פ"ב דחלה [מ"ה] א"ס) דידע ומחל, וכן נמי צמקדש אחוחו [קידושין מ"ו ע"ב] אפי' למ"ד המעות מתנה, היינו דקאמר טעמא אדם יודע שאין קדושין חוספין צה וגמר ונתן לשם מתנה, משא"כ צו דאין סהדי דלא גמר בלבו אלא לשם חובה, אדרבה הוא מנפה ועומד

ז הגלים
יז הפדיון
ר עברי,
זא אשמי
והובא נמי
לאחורי,
למרוץ בעל
לחזור אף
חלה, ושימ
רא לארץ
כל כה
ז למחור כתי
י אחריני
רין אחיך

שיחזרו לו הכהן צמתנה, ואין צ"ל צמי שאינו רוזה או שאינו יכול לעמוד צפיזור שאינו ע"פ ההכרח ואינו עושה אלא מצד חיוצ המוטל עליו). ומשום האי טעמא נראה דשפיר אית למעבד עובדא האידנא לפדות צעל מנת להחזיר לכתחלה א"ס.

גם נ"ל שלצאת ידי כל ספק האפשרי, יש ג"כ על האב לפדות צכורו מכל כהנים שיוכל למזוא, דילמא מתרמי ליה כהן מיוחס ודאי, (דוגמא וזכר לדבר חליצה פסולה זריכה לחזור על כל האשין [יבמות כ"ו ע"ב]). ומה"ט נמי צן הכהנא וליה יש לפדותו עכשיו מספק, דמאי שנא מכל ספיקא דאורייתא, דכל מאי דאפשר לתקוני מתקנינן לצאת ידי ספק בכל טנדקי דאיכא למעבד, (אבל צן הכהן נ"ל שאינו נפדה גם צמן הזה, שלא יצא להקל צקדושמו ולהחירו צגרושה ולטמא למת ודוק).

יעבץ ס"ח

שאלה קנו

אמרת שהמורה הזהיר את העם שלא לאכול פולין למין הנלקחין מן הנכרים, לפי שהוגד לו שמכבסין אותן בצורית שקורין זיף כדי לנחלצן.

זו אכילה
ז לבנים
נ ק ת י
אט
רס) אט
מן המז

תמוה הדבר צעניי דלמאי יחוש לה, דהא לא לריחא ולטעמא עבדי ליה, ולא דמי לקפריסין

וקפלוטות ושאר מילי דאיצרכו ציירי' סי' קי"ד [ס"ח] מחשש זילוף יין, דדבר חריף נינהו, ולטעמא וריחא הוא דעביד.

ועוד דהכא לא מיציעיא דלא קמשצחי צמיד, אלא דפגומי נמי מיפגמי צהכי, כדקיי"ל [שם ס"י

להכי כיון דכי משלם לו מן התורה בנו פדוי, ואדרבה משו"ה הפקיעו ממונו, כדי שלא יאמרו פודין בשטרות ודו"ק. **א"ס.** עי' בשו"ת חת"ס יו"ד סו"ס רצ"א. ובלקוטי תשובות (לנודון תשכ"ה) אה"ע סי' מ"ב, ובקובץ תשובות ח"ב סי' ס'. וע"ע בשו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ק"ו (ד"ה והנה אודינו). ובשו"ת דברי יואל אה"ע סי' קי"ח אות כ"ב.

א"צט. עי' לעיל סי' פ"ט ד"ה גם נ"ל שאם ימצא כהן וכו'. ועי' בחי' חתם סופר כתובות (מהדור"ק) כ"ה ע"ב ד"ה והנה. **א"ס.** ז"ל רבינו שם, וגול ביד כהן, צ"ע מאי שנא מהא דתנן התם בכבודות פ"ח (דף נ"א ע"א) כתב ליתן לו ה' סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי, והא התם נמי נפיק מניה חורבא דאחי למימר דבנו פדוי. וי"ל דהתם לא חיישינו

הלכות הדף

תקסח

מנחת

בחקותי, מצוה שנה, שלא ימכר קרקע שהחרים חינוך

בערכין כ"ט ע"א דהוה יהיז כולה לכהניס דקמירא ליה סתם לכהניס, הא קיימא לן דחרמי כהניס כל זמן שלא בא לדי כהן הוא קודש קדשים ומועלין ט, אם כן היאך יתן לכהן ויהנה בו היאך נפקע איסור חורה ודאי על ידי כהן חזקה, דאפשר לאו כהן הוא, כמו שאינו אוכל במרומה דאורייתא מהאי טעמא. ואפשר שם היו כהנים מיוחדים, אבל האידנא אם אחד מהרים חרמי כהנים ז"ע דאין לו תקנה כלל נכהן, אך צמטלטלין יגנו עד שיקטו דפדיון אינו מועיל, ונקרקע אין לו תקנה כלל ולא מהני מה שנתן לכהן חזקה. וז"ע גדול זמן הזה אם ירע שאחד מהרים חרמי כהנים מה יעשה, ודאי אינו נותן לכהן, כן נראה לי, ונאמי לעורר. ולא שאל כבר כתבנו לעיל [אות י'] אם חרמי כהנים מהני שאלה, [וא] [אך] אם אין לו פסח לשאלו נראה דלא מהני תקנה צמטלין לכהן וז"ע.

בחרוזה לארץ מטלטלין סתם או קרקע לכהנים בפירושי, שהם ניתנין לכהנים הנמצאים באותו מקום, שהקרקע שבחרוזה לארץ דינו כמטלטלין לענין זה, אבל אם החרים קרקע בארץ ישראל אינה חרם, שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג.

ועובר על זה והחרים מנכסיו ולא נתנם לכהן, או לבדק הבית באותן צדדין שפירשונו שניתנים לבדק הבית, ביטל עשה זה, ועונשו גדול מאד שמועל בקדוש.

מצוה שנה

שלא ימכר קרקע שהחרים אותה בעליו אלא נתת לכהנים

(א) שלא ימכור אדם שדה החרם, וכן כל שאר קרקעות, והוא הדין למטלטלין שהחרמו אותן

טז. עיין מנחת אות י"ד ד"ה ואם י. עיין מנחת אות י"ז. יח. ראה לעיל מצוה ש"ל ובסוף מצוה ש"ל. שנה. שנה. בחוקותי לאו ג. רמב"ם ל"ת פ"י. הלכות ערכין פ"ו ה"ד. סמ"ג לארץ ור"א.

ליכא בית המקדש וכו' והמוס' ד"ה אין, כמו דיפה כיוון דחרמי כהנים ליכא נמישא תקלה שיהיה ליתנו לכהנים ואין תקלה דכר. ובמוס' צבורות נ"ג ע"א ד"ה ואין, חזרו מדברייהם וכתבו אף בחרמי כהנים שייך תקלה דקודש שנה ליד כהן הוא קודש, ולא פירשו מה בין זמן הזה לזמן המקדש. ובמוס' יומא ס"ו ע"א ד"ה ואין, דהו גס כן פירוש רש"י דמייירי בחרמי שמים אלא גס בחרמי כהנים שייך תקלה מהאי טעמא שכתבו בצבורות, והקשו זה מה חילוק בין זמן הזה לזמן הבית, ומירלו דלא היו זמירין כי היו הרבה קדשים וכו' או שהיה שבת כהנים והוא דומק"י. ועיין מוס' צבורות שם דמקמי דמטלטלין ירקבו רק בקרקעות נותנים לכהנים ע"ש, ובעזרת השם יתבאר מה שכתבנו הוא אמת דודאי זמן הזה דאין לנו כהנים לא מיעבד דלא יתירם לכתמילא אלא אפילו בדיעבד לא יתן מטלטלין ליד הכהן דאסור לו בהנאה דילמא אינו כהן, והמטלטלין ירקבו וקרקע אין תקנה וינתנה טרה. הכלל אין תקנה לכהן ומקום היטוי לי מן השמים לפסוק הוראה אמיתית.

לד כהן דאינו קדוש כלל, או דילמא דהו ליה ספק קדוש וממילא ספיקו לחומרלא אף לענין נמינה כדי להפקיע הקדושה, וכל זמן שלא נתן ליד הכהן קדוש מספק וזריך ליתנו לכהן להפקיע קדושתו, וגם לא שייך חוקת ממון אלא כיון דהוא ספק קדוש ואם כן זריך ליתן לכהן מספק גס כן וז"ע.

[י"ז] ועיין לעיל במצוה מעילה פרשת ויקרא [מצוה קכ"ז אות ט"ז] כתבנו, דבחרמי כהנים יש בהם מועל אחר מועל כיון דאין לו פדיון, ע"ש.

והנה לפי מה שהבאנו לעיל [מצוה ש"ג אות י"א] דעת הר"ם, דהקדש תוך כדי דיבור לאו כדיתור דמי אפשר נבי חרמי כהנים נמי, או אפשר כיון דלא הוה הקדש דלא מהני הרי עלי כמו שכתבנו ה'מוס' [הוצא לעיל אות ח'] דעיקרו לכהנים לא הוה הקדש ויכול לחזור תוך כדי דיבור כמו בכל התורה כולה. [י"ח] ועיין מה שכתבנו לעיל [אות י"ג] גס הר"ם [פ"ו ה"י], דהמחיים חלי עבד הוא והכהן שופטים צו, והכסף משנה לא הראה מקומו, ומלמדי שהוא בתוספתא דערבין [פ"ד ה"א ושם אמתא המקדש]. ועיין משנה למלך [כאן פ"ו ה"ד] מביא דעת רש"י [גיטין י"ג ע"ב ד"ה בפחות], דאין הקדש חל על פחות מצוה פרוטה, ואפשר דחרמי כהנים חל כיון דהוא לכהנים, או אפשר כיון דקודש הוא הקדש אינו חל, וז"ע.

מצוה שנה, שלא ימכר קרקע שהחרים אותה בעליו אלא נתת לכהנים

מצוה שנת, שלא יגאל שדה החרם
(א) [א] שלא ימכור וכו'. [ומצוה] שנ"ט שלא יגאל וכו'. מצוה ז' גר"ם כאן פ"ו ה"ד. ואם עבר ומכר או גאל אין נמעשו כלום, עיין בתמורה ה' ע"א דכילי עלמא סוגריים כן ומ"מ עבר על הלאו. ואין לוקין על לאוין אלו דלא אהני מעשיו, וכן הוא גר"ם פ"ו מצבורות הל' ה',

וגם צדיון הכן זמן הזה, אם נותן לו ספק צדיון גנו אפשר אינו שלו לקדושי אשה ולא ראייתי מי שהרגיש בזה. אך עכ"פ גס צדיון הכן אם אחד רוצה לנאת ידי שמים בשלימות ושמה אין זה כהן, יזכה על ידי אחר לכל הכהנים אמיתיים או מי שהוא אמת, אך צאמת כיון שאין שום כהן יכול להוציא מידו מאי זכות הוא אך הזכות הוא שנעשה המצוה בשלימות. ועיין

ד"ה חתן

(כ) ראה מ"ש"כ בזה רבינו להלן מצוה שצ"ב. ובלבנת המנחה כאן.
(כז) וכו' דעת החינוך כאן.
(כח) אולם בתלמודי רבינו יונה ע"ז שם מבואר שגורו חרמים אטו הקדש אעפ"י שבחרם אין תקלה בזה"ז יותר מבמקדש. ובגוף הערת רבינו קדמו היש"ש ב"ק פ"ה סי' ל"ה, ע"ש.
(כט) בשאלת יעב"ץ ח"א סי' קנ"ה הרגיש בזה וכתב שכל כהן יחוש לעצמו לפרוש מספק גול שמה אינו כהן ויחזיר הפדיון.
(ל) בדברי חמדות בצבורות פ"א סק"ט כתב מטעם זה לא ידון גיסא, שהישראל פירש ה' סלעים והיה לעצמו, כמו בשאר ספק בכור ע"ש. ובשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קנ"ז מבואר עצה אחרת, שיזכה ע"י אחר לכהן מיוחד במתנה ע"מ להחזיר דמנהו בפדיון הכן כמבואר בקידושין ע"ב. וראה להלן הערה ל"א.

בספ"ק חז"ח כהנים

תוך כדי דיבור

פחות מפרוט

מלכות

תקסח

מנחת בחוקותי, מצוה שנח, שלא ימכר קרקע שהחריס חינוך

נערכין כ"ט ע"א דהוה יהיב כוליה לכהנים דקמירא ליה סמס לכהנים, הא קיימא לן דחרמי כהנים כל זמן שלא בא לדי כהן הוא קודש קדשים ומועלין בו, אם כן היאך יתן לכהן ויהיה בו היאך נפקע איסור חרמה ודאי על ידי כהן חזקה, דאפשר לאו כהן הוא, כמו שאינו אולם נחרמה דאורייתא מהאי טעמא. ואפשר שם היו כהנים מיוחסים, אבל האידנא אם אחד מחריס חרמי כהנים ז"ע דאין לו תקנה כלל נכהן, אך נמטלטלין יגנוו עד שירקבו דפדיון אינו מועיל. ובקרקע אין לו תקנה כלל ולא מהני מה שנתן לכהן חזקה. וז"ע גדול בזמן הזה אם ארבע שאחד מחריס חרמי כהנים מה יעשה, שדאי אינו נותן לכהן, כן נראה לי, ובאמי לעורר. ולשאל כבד כפצנו לעיל [אות י'] אם נחרמי כהנים מהני שאלה, (או) [אך] אם אין לו פתח לשאל נראה דלא מהני תקנה נחמיה לכהן וז"ע.

בחרצה לארץ מטלטלין סתם או קרקע לכהנים בפירושי, שהם ניתנין לכהנים הנמצאים באותו מקום, שהקרקע שבחרצה לארץ דינו כמטלטלין לענין זה, אבל אם החריס קרקע בארץ ישראל אינה חרם, שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. ועובר על זה והחריס מנכסיו ולא נתנם לכהן, או לבדק הבית באותן צדדין שפירשונו שניתנים לבדק הבית, ביטל עשה זה, ועונשו גדול מאד שמועל בקודש.

מצוה שנח

שלא ימכר קרקע שהחריס אותה בעליו אלא תנתן לכהנים

(א) שלא ימכור אדם שדה חרם, וכן כל שאר קרקעות, והוא הדין למטלטלין שהחרימו אותן

טו. עיני מניח אות י"ד ד"ה ואם י"ז. עיני מניח אות י"ז. יח. ראה לעיל מצוה ש"ח. ש"ח. ש"ח. בחוקותי לאו ג'. ד"ב"ס ד"ת פ"ד. חלכות ערכין פ"ו ה"ד. ס"ג. לארץ ור"א.

בא"ת מ"מ מלאמי תקנה נחרמי כהנים האידנא, שימן לכהן ומוכה לכל הכהנים שנעולס על ידו, ונדאי בעולס יש איהו כהן מיוחס ונפקע ההקדש דהוה ליה כאלו בא לדי הכהן, ואחרי זה יעשה הכהן מה שחפץ כי אין כהן אחר יכול להוציא מידו כי שמה אינו כהן, ואפשר אף על ידי ישראל יוכל לזכות ואחרי זה נותן לכהן כמו פדיון הכהן, כן נראה י"ג. ע"א אהך ברייתא דאין ממרימין וכו', פירש רש"י ד"ה ואין ממרימין, נכרס בדק הבית והשחא ליכא בית המקדש וכו' והחוס' ד"ה אין, כמזו דיפה כיוון דחרמי כהנים ליכא למחש' לתקלה שיכול לימנו לכהנים ואין תקלה בדבר. ובמזו' נכרות נ"ג ע"א ד"ה ואין, חזרו מדגריהם וכמזו אף נחרמי כהנים שייך תקלה דקודש שנא ליד כהן הוא קודש, ולא פירשו מה בין זמן הזה לזמן המקדש. ובמזו' יומא ס"ו ע"א ד"ה ואין, דמו גם כן פירוש רש"י דמייירי נחרמי שמים אלא גם נחרמי כהנים שייך תקלה מהאי טעמא שכתבו נכרות, והקשו זה מה חילוק יש בין זמן הזה לזמן המקדש, ומירלו דלא היו זכירין כי היו הרבה קדשים וכו' או שהיה שכיח כהנים והוא דומק"י. ועיני חוס' נכרות שם דמסקי דמטלטלין ירקבו רק בקרקעות נותנים לכהנים ע"ש, ונעורת השם יתברך מה שכתבתי הוא אמת דודאי בזמן הזה דאין לנו כהנים לא מיעבי' דלא יחריס לכתמילה אלא אפילו בדיעבד לא יתן מטלטלין ליד הכהן דאסור לו נהנהג דילמא אינו כהן, והמטלטלין ירקבו וקרקע אין תקנה וינחמה נראה. הכלל אין תקנה לכהן ומקום הניחו לי מן השמים לפסוק הוראה אמיתית.

בספ"ק חרמי כהנים

הד"ה כ"ד י"ב

פחות מפרוס

ליכא בית המקדש וכו' והחוס' ד"ה אין, כמזו דיפה כיוון דחרמי כהנים ליכא למחש' לתקלה שיכול לימנו לכהנים ואין תקלה בדבר. ובמזו' נכרות נ"ג ע"א ד"ה ואין, חזרו מדגריהם וכמזו אף נחרמי כהנים שייך תקלה דקודש שנא ליד כהן הוא קודש, ולא פירשו מה בין זמן הזה לזמן המקדש. ובמזו' יומא ס"ו ע"א ד"ה ואין, דמו גם כן פירוש רש"י דמייירי נחרמי שמים אלא גם נחרמי כהנים שייך תקלה מהאי טעמא שכתבו נכרות, והקשו זה מה חילוק יש בין זמן הזה לזמן המקדש, ומירלו דלא היו זכירין כי היו הרבה קדשים וכו' או שהיה שכיח כהנים והוא דומק"י. ועיני חוס' נכרות שם דמסקי דמטלטלין ירקבו רק בקרקעות נותנים לכהנים ע"ש, ונעורת השם יתברך מה שכתבתי הוא אמת דודאי בזמן הזה דאין לנו כהנים לא מיעבי' דלא יחריס לכתמילה אלא אפילו בדיעבד לא יתן מטלטלין ליד הכהן דאסור לו נהנהג דילמא אינו כהן, והמטלטלין ירקבו וקרקע אין תקנה וינחמה נראה. הכלל אין תקנה לכהן ומקום הניחו לי מן השמים לפסוק הוראה אמיתית.

ומכ"ל מקום מלאמי לעיל [ד"ה אין], תקנה לזכות על ידי אחר לכל הכהנים שנעולס דודאי יש בעולם כהנים אמיתיים. אך תקנה זו היא דנעשית חולין כיון שזכו בהם הכהנים ומ"מ אינו של כהן ולשום אדם שימכור או לקדש בו אשה דשמה אינו שלו ושייך לכהן אחר, אך אפשר כולם מתייחסים מזה כי אינם יכולים להוציא מידו על כן הוא שלו, אך בראש לחודיה אי קנה [ע"ש]. וגם בקרקע לא מהני יאוש, וזכרן אריכות.

וגם נפדיון הכהן בזמן הזה, אם נותן לו ספק נפדיון נזו אפשר אינו שלו לקידושי אשה ולא ראיית מי שהרגיש בה"ב. אך עכ"פ גם נפדיון הכהן אם אחד רוצה לזאת ידי שמים בשלימות ושמה אין זה כהן, יזכה על ידי אחר לכל הכהנים אמיתיים או מי שהוא אמת, אך נאמת כיון שאין שום כהן יכול להוציא מידו מאי זכות הוא אך הזכות הוא שנעשה המצוה בשלימות. ועיני

דיון הכהן בזה

ליד כהן דאינו קדוש כלל, או דילמא דהוה ליה ספק קדוש וממילא ספיקו לחומרה אף לענין נחמיה כדי להפקיע הקדושה, וכל זמן שלא נתן ליד הכהן קדוש מספק וזכרן לימנו לכהן להפקיע קדושהו, וגם לא שייך חזקה ממון אלנו כיון דהוא ספק קדוש ואם כן זכרן לימן לכהן מספק גם כן וז"ע. [י"ז] ועינין לעיל במצוה מעילה פרשת ויקרא [מצוה קכ"ז אות ט"ו] כתבתי, דנחרמי כהנים יש בהם מועל אחר מועל כיון דאין לו פדיון, ע"ש. והנהג' לפי מה שהנחתי לעיל [מצוה ש"ג אות י"א] דעת הר"מ, דנכדקש מוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי אפשר נבי חרמי כהנים נמי, או אפשר כיון דלא הוה הקדש דלא מהני הרי עלי כמו שכתבתי החוס' [הוצא לעיל אות ט'] דעיקרו לכהנים לא הוה הקדש ויכול לחזור מוך כדי דיבור כמו בכל החומרה כולה. [י"ח] ועינין מה שכתבתי לעיל [אות י"ב] בשם הר"מ [פ"ו ה"א], דהחריס חרי' מצי עבד הוא והכהן שזמפס בו, והכסף משנה לא הראה מקומו, ומלאמי שהוא נמוספתא דערכין [פ"ד ה"א] ושם אימא המקדש. ועינין משנה למלך [כאן פ"ו ה"ד] מציא דעת רש"י [גיטין י"ב ע"ב ד"ה נפסות], דאין הקדש חל על פסות משוה פרוטה, ואפשר דנחרמי כהנים חל כיון דהוא לכהנים, או אפשר כיון דקודש הוא הקדש אינו חל, וז"ע.

מצוה שנח, שלא ימכר קרקע שהחריס אותה בעליו אלא תנתן לכהנים

מצוה שנח, שלא יגאל שדה חרם בפירושי, שאלו ימכור וכו'. [ומצוה] שנ"ט שלא יגאל וכו'. מנואר נ"מ כאלן פ"ו ה"ד. ואם עבר ומכר או גאל אין נמנעו כלום, עיני במחמרה ה' ע"א דכולי עולמא קוברים כן ומ"מ עבר על הלאו. ואין לוקיין על לאוין אלו דלא אהני מעשיו, וכן הוא בנ"מ פ"ו נכרות ה' ה',

(ט) י"ל דהתם נמי לא חייב עצמו, אלא שלטעודת מצוה של פדיון הכהן שחט בהמה, דס"ל דבעינן בשר בהמה לטעודת מצוה, וממילא נחייב ברובע לחיים וקובה. (ל) והארץ בזה המתנה אפרים ה' זכיה ס"י ט'. ועיני שו"ת בית דוד ס"ו ר' וברמשק אליעזר ירד ס"י ס"א סק"ז. (לא) הרמב"ם שם מייירי רק לענין תרי"ם, והמבי"ט בקרי"ם שם מחלק בין תרומה דאורייתא שיש בה מיתה, לפדיון הכהן דמהני חזקה מהתורה. ועיני אר"ש שלחי ה"ל בברוקס. (לב) ראה בחוס' יבמות צ"ט ע"ב ד"ה ואין, שאסור למחריס לעכבם בידו. ועיני נהור שרגא יבמות שם שפפרש בדעת רש"י יבמות שם שמעמדיים הנכסים בחזקת מרא קמא כמו בכל ספק הקדש לדעת הרשב"א הסובר כן. ועיני אור שמח ה' תרומות שלהי פ"א. (א) הפרי"ח במים חיים ה' ערכין שם כתב שלא רק המוכר עובר על הלאו אלא גם

(כד) ראה משי"ב בזה רבינו להלן מצוה שצ"ב. ובלבנת המנחה כאן. (כה) וכ"ה דעת החינוך כאן. (כו) אולם בתלמודי רבינו יונה ע"ז שם מבואר שגזרו חרמים אטו הקדש אעפ"י שבחרם אין תקלה בזה"י יותר מבמקדש. ובגוף הערת רבינו קדמו היש"ש ב"ק פ"ה ס"י ל"ה, ע"ש. (כז) בשאלת יעב"ץ ח"א ס"י קני' הרגיש בזה וכתב שכל כהן יחוש לעצמו לפרוש מספק גדול שמה אינו כהן ויחזיר הפדיון. (כח) בדבריו חמדות בכורות פ"א סק"ט כתב מטעם זה לאירך גיסא, שהישראל יפירש ה' סלעים ויהי לעצמו, כמו בשאר ספק בכור ע"ש. ובשו"ת שאלת יעב"ץ ח"א ס"י קני' מבואר עצה אחרת, שיזכה ע"י אחר לכהן מיוחד במתנה ע"מ להחזיר רמהני בפדיון הכהן ממבואר בפירושו ר' ע"ב. וראה להלן הערה ל"א.